

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav Politologie

Bakalářská práce

Lucie Kotlasová

Debata o ženských kvótách v české politice

Debate about woman's quota in Czech politics

Praha 2017

PhDr. Ondřej Slačálek, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi pomáhali a podpořili mě.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 30. dubna 2017

.....

Lucie Kotlasová

Abstrakt

Hlavní otázkou této práce je, jaký je postoj politických stran k zavedení genderových kvót a zároveň, jaký je jejich přístup k feminismu. Práce sleduje rozdíly mezi názory jednotlivých členů, například zda je rozdílný přístup mezi muži a ženami. Důležitým aspektem je také vliv Evropské unie a například rozdílný přístup politiků jednotlivých stran v EU, oproti jejich českým spolustraníkům. Kontextem k této problematice je historický vývoj feminismu v České republice, potažmo v Československu, který je důležitý pro pochopení současného stavu. Stigmatizace feminismu, která má kořeny v 90. letech se promítá do názorů veřejnosti i politické reprezentace i dnes. Druhou kontextuální rovinou je přístup veřejnosti, který je také ovlivněn antifeministickou vlnou, a jejíž názory, jak se domnívám, odráží naši političtí zástupci. Různé přístupy a názorové roviny zkoumám také na pozadí dvou návrhů na genderové kvóty, které od roku 2009 prošly diskusí na půdě parlamentu.

Klíčová slova

Česká republika, gender, kvóty, politické strany, feminismus, ženy v politice, antifeministická vlna

Abstract

The main subject of this thesis is the attitude of political parties to the implementation of gender quotas and their approach to feminism as well. The thesis looks at the differences between the opinions of individuals, for example, whether there is a different approach between men and women. Also another important aspect is the influence of the European Union and for example the divergent approach of the politicians of the particular parties in the EU, compared to their Czech counterparts. The context of this issue is the historical development of feminism in Czech Republic, in Czechoslovakia, which is important for understanding the current state. The stigmatization of feminism, which has its roots in the 1990s, is reflected in both public and political views today. The second contextual level is the public's attitude, which is also influenced by the anti-feminist wave, and I believe that whose views reflect our political representatives. I look at different approaches and opinion levels on the background of two proposals for gender quotas that have been debated in Parliament since 2009.

Keywords

Czech Republic, gender, quotas, political parties, feminism, women in politics, antifeminism

Obsah

Úvod.....	7
1 Teorie ženských kvót.....	10
1.1 Typy kvót.....	11
2 Základní pojmy a otázky.....	13
3 Historický vývoj.....	16
3.1 Demokratizace Československa.....	18
3.1.1 Mediální rovina.....	19
3.1.2 Politická rovina.....	20
3.1.3 Společenská rovina	22
4 Česká politika v kontextu genderu.....	24
4.1 Interrupce – feministické téma 90. let	25
5 Genderová politika v Evropské unii.....	27
5.1 Vliv EU na genderovou politiku ČR.....	29
6 Kvóty v české politice	30
7 Analýza postojů politických stran k feminizmu a kvótám.....	34
7.1 Analýza jednotlivých politických stran a jejich členů	34
7.1.1 ODS	34
7.1.2 TOP 09.....	38
7.1.3 Hnutí ANO 2011	41
7.1.4 ČSSD	44
7.1.5 KDU-ČSL.....	47
7.1.6 KSČM	50
7.1.7 Úsvit – Národní koalice	51
7.1.8 Strana zelených.....	52
7.2 Srovnání postojů politických stran mezi sebou	54
Závěr.....	56
Zdroje	60

Úvod

Ve své práci se budu zabývat debatou o ženských kvótách v české politice. Tato debata se vede v různých rovinách. Konkrétně v akademické rovině, v rovině institucionální (v politice) a v rovině veřejné, to znamená v médiích a na internetu. Já se soustředím na rovinu politickou. Ostatní argumenty používané v debatách vedených na akademické půdě a v médiích budou sloužit k doplnění kontextu.

Debata o zavedení genderových kvót v české politice se poprvé otevřela kolem roku 2009 a je aktuální dodnes. Toto je období, které je pro mou práci klíčové. Právě od roku 2009 se politici začali ke kvótám vyjadřovat a předkládat argumenty pro jejich přijetí nebo nepřijetí. V práci ale zohledňuji celou historii vývoje vztahu české politiky k feminismu, která se podle mého názoru do té dnešní debaty promítá a má jasné důsledky, například v podobě dlouhodobé trajektorie stigmatizace feminismu a hodnot s ním spojených.

Zaměřím se na jednotlivé argumenty, které se v debatě o ženských kvótách používají. Výstupem pak bude přehledný souhrn nejsilnějších postojů k tomu, zda by měly být v české politice zavedeny genderové kvóty a proč. Cílem práce bude zmapovat, jaký postoj zastávají ke kvótám politické strany a jejich členové. Dále jaký mají politické strany vztah k feminismu, zda se v něm projevuje pravolevé štěpení nebo jiný společný prvek a jestli v tomto případě hraje také roli pohlaví jednotlivých politiků.

První část práce je věnována teoretickému rámci, ke kterému mi slouží teorie genderových kvót. Vycházím v ní z textů různých autorů, kteří definují ženské kvóty, zaobírají se argumentací, která je provází a zároveň odpovídají na základní otázky s tím spojenými. Tento teoretický rámec má sloužit k vysvětlení pojetí genderových kvót, jejich typů a dalších pojmů, které se v tomto kontextu používají. Vymezuji zde také pojem feminismu, který se prolíná celou prací.

V další části práce se zaměřuji na historický kontext. Konkrétně na vývoj feminismu, respektive participaci žen v Čechách od dob komunismu až dodnes. Domnívám se totiž, že tento kontext je klíčový i s ohledem na naše dnešní uvažování. Předpokládám, že některé myšlenky budou přenositelné až do dnešní doby, zejména

proto, že i dnes se projevují některé konzervativní nebo stereotypní názory na feminismus jako například v 90. letech.

Vývoj od období komunismu až k demokratizaci sleduji ve více rovinách. Jde o roviny mediální, politickou a společenskou.

V době, kdy vládla Komunistická strana Československa, zde probíhalo zavedení některých feministických rysů shora. Toto zavádění ale mělo spoustu nedostatků, které nebyly řešeny a zároveň byl feminismus, minimálně jako pojem, odmítán jakožto západní jev. Zabývám se také klíčovými momenty vývoje participace žen v období demokratizace české společnosti. Dále shrnuji fakta, která provázela a provází diskuse o pojetí feminismu v české politice až do současnosti.

S demokratizací nastává období antifeminismu a pravicového pojetí politiky, které feminismus odmítalo jako levicový. Situace se pozvolna mění koncem 90. let, kdy se pravicové strany v čele s Občanskou demokratickou stranou (ODS), symbolem (neo)liberálního diskursu té doby, dostávají do opozice. A zároveň, byla zahájena přístupová jednání do Evropské unie (EU), která měla v tomto ohledu na českou politiku velký vliv.

V EU je problematika genderu přijímána jako relevantní téma, kterým je nutné se zabývat, přijímat k němu stanoviska a zavádět příslušnou legislativu. Proto stručně popisuji vývoj, jak se genderu oficiálně věnovala. Evropská unie měla velký vliv na utváření feminismu v českém prostředí a zároveň se stala i iniciátorem debaty o zavedení ženských kvót. Byla to právě přístupová jednání do EU, která se pozitivně promítla do českého pojetí feminismu.

V další kapitole se dostávám k přítomnosti genderové politiky a samotných kvót, které již některé strany dobrovolně zavedly, a následně k samotné debatě politiků. Nepředkládám názory úplně všech, ale snažím se o reprezentativní příklady, které se často opakují. Přístupy jednotlivých politiků jsem také strukturovala podle jejich politické příslušnosti, neboť chci pozorovat, jestli je jejich názor ovlivněný stranou, ve které působí, nebo jde o osobní smýšlení. Cituji jejich argumenty, které porovnávám a rozřazuji podle toho, jestli v nich existuje shoda v pravolevém politickém spektru, mezi jednotlivými pohlavími nebo mezi zástupci stran na domácí a evropské úrovni. Zajímavé

je také sledovat, zda existují rozpory mezi stranami a evropskými skupinami, ve kterých jejich zástupci působí.

1 Teorie ženských kvót

Kvóty jsou prostředek k dosažení minimální míry zastoupení v určité skupině. Tato práce je věnovaná politickým genderovým kvótám, které mohou sloužit k vyrovnanému podílu obou pohlaví v politice.¹ O ženských kvótách mluvíme, protože podle velké části autorů, jde o jeden z nástrojů, jak překonat historicky danou dominanci mužů v politickém životě. (Dahlerup 2006, Bacchi 2006, str. 44) Ženy, zejména s ohledem na to, že tvoří polovinu naší populace, jsou silně podrepresentovány a řešením této situace mohou být právě kvóty. (Young 2002, str. 141)

Kvóty jsou předmětem vášnivých diskusí a mají mnoho zastánců i odpůrců. Na jedné straně stojí ti, kteří vnímají kvóty jako účelný prostředek k dosažení rovného zastoupení a na straně druhé ti, co v nich vidí pouze další zbytečné nařízení shora. (Besley, Folke, Persson, Rickne 2013, str. 3) V rámci této argumentace se setkávám s nevyvážeností odborných zdrojů. Většina autorů věnujících se kvótám s nimi souhlasí a snaží se vysvětlit jejich přínos. Kritika kvót pak pochází hlavně od samotných politiků nebo obecně ze společnosti, tyto argumenty jsou pak v odborné literatuře popisovány s vysvětlením nebo dokonce vyvrácením.

Zastánci kvót také říkají, že kvóty přispějí k demokratizaci všech zemí. Jejich odpůrci potom namítají, že kvóty vyřeší problém zastoupení pouze v symbolické podobě. Podle některých autorek, je právě absence zákonného opatření podporující vyšší zastoupení žen v politice důvodem pro jeho stagnaci. Nicméně není možné se spoléhat pouze na kvóty. Je také nutná větší aktivita samotných žen a proměna přístupu voličů, kteří můžou odmítat strany s nedostatečným zastoupením žen. (Jachanová Doleželová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2009, str. 59)

Častým argumentem proti kvótám je preference přirozeného vývoje. Jde o argument mnoha politiků, kteří věří, že se počet žen v politice postupně zvýší sám. Kvóty považují za násilné nařízení shora, které hraničí se sociálním inženýrstvím. Takto přirozeně se ale situace vyvíjí dodnes a zastoupení žen v České republice je nízké i

¹ Oxfordský slovník <https://en.oxforddictionaries.com/definition/quota> [19. 2. 2017]

v celosvětovém srovnání.² Přirozený vývoj se tedy ukazuje jako nedostatečný. (Smiggels Kavková, Adamusová 2014)

V rámci systému a zachování statu quo ale nalezneme i mechanismy, které mohou ženám ke vstupu do politiky bránit. Například důležitým znakem demokracie jsou také svobodné konkurenční volby doprovázené individuálními občanskými právy. Jedním z úkolů politických stran je zabránit nástupu autoritářského režimu. Zároveň tím, že brání tomuto nástupu, vylučují politické amatéry nebo outsidersy. Problém však nastává, když do této skupiny outsiderů, respektive politických amatérů, spadají i ženy. Tím se dostáváme do situace, kdy se překážka k nástupu autoritářského režimu stává současně překážkou pro vstup žen do politiky, což představuje argument pro zavedení kvót. (Walsh 2013, str. 325)

1.1 Typy kvót

Volební genderové kvóty se liší podle toho, kde jsou nařízené, například v Ústavě, ve volebním zákoně nebo ve stanovách politických stran. Kvóty tedy můžeme rozdělit na formální (dané zákonem) a neformální (dobrovolné). Dále se liší v závislosti na tom, na jakou fázi volebního procesu se zaměřují. Mohou být použity například ve fázi sestavování kandidátek nebo později při nominaci kandidátů do funkcí. Různé kvóty mají také různé dopady a to i v souvislosti s jednotlivými zeměmi, kde jsou zastoupeny. (Dahlerup 2010, str. 408)

Konkrétně rozlišujeme tři hlavní typy politických kvót. Nejrozšířenější jsou dobrovolné stranické kvóty, v rámci kterých se politické strany samy zavazují k jmenování určitého (minimálního) procenta žen na volební kandidátky. Za druhé to jsou tzv. legislativní kvóty, ty stanovuje zákon a jsou tak závazné pro všechny. Konkrétně stanovují určitý počet pozic, které jsou určeny pro ženy. Třetím typem jsou pak vyhrazená křesla. Tato křesla jsou určena pouze ženám a mohou na ně tak kandidovat jen ženy, které si konkurují mezi sebou. (Pande, Ford 2011, str. 8)

Je také nutné, aby zastoupení určité skupiny, v našem případě žen, bylo širší z důvodu, že ne všechny ženy mají stejnou zkušenost, zájmy, názory a další atributy. I

² Genderově vyvážený parlament? Poslankyně převažují jen ve dvou zemích světa. Česko je na tom jako arabské státy. Interaktivní Rozhlas. <https://interaktivni.rozhlas.cz/zeny-parlament/> [10. 4. 2017]

v jedné skupině, tzn. mezi ženami, jsou rozdíly. (Young 2002, str. 142) Proto existuje obecná hranice 30%, po jejímž dosažení můžeme teprve sledovat projevy určité skupiny. I nečastější kvóty zajišťují zastoupení žen právě v 30%. (Dahlerup 2010, str. 417)

Důležitým aspektem zavedení kvót je také nalezení sankčního mechanismu při jejich nedodržování. Mezi takové mechanismy patří například odmítnutí registrace kandidátky nebo snížení státního příspěvku. (Rakušanová 2006, str. 6-7)

2 Základní pojmy a otázky

V následující kapitole uvedu základní otázky a argumenty týkající se kvót. Popíšu odpovědi teoretiků, kteří uvádějí argumenty pro kvóty i proti nim a vysvětlím některé pojmy, které jsou důležité v kontextu celé mé práce.

Jako první pojem bych chtěla vysvětlit „feminismus“. Podle oxfordského slovníku jde o prosazování ženských práv na základě rovnosti pohlaví.³ Feminismus má ale mnoho proudů a podob. Příkladem mohu zmínit liberální feminismus, radikální feminismus, marxistický feminismus nebo křesťanský feminismus. Každý z nich prosazuje trochu něco jiného a také jiným způsobem. Základní hodnoty mají ale společné, jde o odmítnutí striktního určení genderových rolí ve společnosti, o svobodnou volbu a určování vlastního života pro ženy i muže. (Kadlecová 2006)

Důležitou otázkou v kontextu zavedení kvót je, proč by měla ženské zájmy zastupovat žena a nemohl by je zastupovat muž. To je samozřejmě možné a dokonce k tomu mohou existovat specifické důvody. Tato otázka úzce souvisí s teorií reprezentace, konkrétně s reprezentací deskriptivní, jejíž argumenty také uvádím. (Gelnarová 2010, str. 125)

Důvodem zastoupení ženských zájmů mužem může například být to, že se nenajde dostatečný počet vhodných kandidátek nebo, že by se do politiky mohly dostat nekvalifikované ženy jen proto, že jsou ženy. Odpovědí, proč by naopak ženy měly vstupovat do politiky a zastupovat své zájmy mohou být následující fakta. V české populaci je již více žen než mužů a to 51 %. Žen je i více mezi absolventy vysokých škol, konkrétně 61 %.⁴ To by mělo vést automaticky k tomu, že o sobě budou chtít tyto ženy rozhodovat i na úrovni státu a tím pádem se zapojit do politiky. Nalezneme také některé problémy, které se týkají jen žen a ženy by tedy měly mít možnost se podílet na jejich řešení. Na druhou stranu podíl žen v českých vládách je od roku 1992 až do dnes pouze 10,7 %. To považuji za velký nepoměr a důkaz podreprezentace.⁵

³ Oxford dictionary, pojem feminismus. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/feminism> [24. 4. 2017]

⁴ Kongres žen, statistika žen na trhu práce, <http://kongreszen.cz/postaveni-zen-v-cr/> [11. 3. 2017]

⁵ Vláda ČR, Fórum 50 %, <http://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/vlada-cr> [11. 3. 2017]

Do politiky by jistě měli vstupovat hlavně schopní lidé. Otázkou je, zda při sestavování kandidátek hraje hlavní roli to, kdo je schopný nebo to, s kým mám jakou zkušenost, osobní vztah, obecně ke komu mám důvěru nebo kdo dokáže sehnat lepšího sponzora. V druhém případě narážíme na tzv. „pánské kluby“, do kterých se ženy dostávají jen zřídka. (Smiggels Kavková, Adamusová 2014)

Ti, kteří zastávají názor že, vše co je potřeba pro spravedlivou společnost, je rovné zacházení s různými lidmi, zastávají klasickou liberální pozici a zároveň používají argumenty substantivní reprezentace. Diskriminace je podle nich chápána jako odlišné zacházení s různými lidmi. V případě kvót ale nejde o diskriminaci mužů, ale o afirmativní akci na podporu žen, z důvodu narovnání nerovností a dosažení spravedlnosti. (Bacchi 2006, str. 33-34) Přičemž je možné, že kvóty budou v budoucnu po narovnání nerovností zrušeny, neboť už nebudou potřeba.

Podle některých autorek mohou být ale kvóty opravdu diskriminační a to v takovém případě, když nebude možné kvótu naplnit, například z důvodu nedostatku vhodných kandidátek. (Jachanová Doleželová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2009, str. 61)

Velká část kritických názorů na kvóty se týká jejich postupného rozšiřování. Tento názor je založen na tom, že nyní budou zavedeny kvóty pro ženy, ale později je budou chtít všichni. Nastanou tedy požadavky na kvóty další, například pro leváky nebo zrzavé lidi. (Dahlerup 2010, str. 410)

Důležitým protiargumentem je, že na základě barvy vlasů nebo psaní levou rukou nevzniká politické znevýhodnění. Ženy, které chtějí vstoupit do politiky, čelí mnoha bariérám, kterým muži čelit nemusí. Politika byla historicky nastavena muži pro muže. Oproti tomu ženy mají na starost domácnost a děti, tudíž mají méně času a možností dostat se do neformálních „pánských klubů“. Ženy zároveň často trpí předsudky svým mužských kolegů o jejich neschopnosti, přílišné citlivosti nebo hysterii. (Smiggels Kavková, Adamusová 2014) Toto je reálné znevýhodnění, které můžou kvóty pomoci narovnat.

Genderové kvóty přináší také otázky týkající se různého stylu a přístupu k politice různých pohlaví. Na jednu stranu ženy mohou přinést odlišný pohled. Mohly by přispět k větší citlivosti legislativy a politických výstupů. (Dahlerup 2010, str. 409)

Jde o argument založený na rozdílnosti mezi muži a ženami. Například že ženy touží po moci méně než muži a že jsou a také by byly méně zkorumpované. Tento argument je podle mého názoru, i názoru většiny autorů, ze kterých vycházím, lichý. Na druhou stranu to, že ženy mají jiné životní zkušenosti, je nepopíratelný fakt, i přesto, že zkušenosti žen se také liší mezi sebou. (Jachanová Doleželová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2009, str. 61)

Je například dokázáno, že větší zapojení žen do politiky souvisí s přímo úměrným růstem výdajů do zdravotnictví. Větší počet žen v politice také znamená větší počet žen, které se o politiku zajímají, přestože samy nejsou političkami. Zvýšením počtu žen v politice by tedy mohlo zlepšit zastoupení ženských zájmů. Vhodným nástrojem pro dosažení tohoto zájmu jsou právě genderové kvóty. (Pande, Ford 2011, str. 11)

Opačným argumentem je, že ženy zvolené naplněním kvót budou limitované v důsledku svého zvolení pouze na základě toho, že jsou ženy. U těchto žen zároveň hrozí, že budou stigmatizovány za jejich zvolení kvótou a nebudou moci fungovat jako ostatní politici.

Je zde ale také hrozba tzv. „tokenů“, žen, které budou příliš závislé na svých stranách nebo manželích. Tyto ženy pak budou neschopné prosadit ženské zájmy, protože budou slepě následovat své kolegy (příbuzné). (Dahlerup 2010, str. 409)

3 Historický vývoj

V této kapitole bych chtěla představit, jak se české politice v době komunismu a poté až do dnes projevoval feminismus. Popisuji, jaký byl přístup české (československé) politiky k feminizmu a jak ho vnímala společnost. Kapitola by měla ukázat, co předcházelo dnešnímu stavu a z čeho tedy dnes vycházíme i v rámci debaty o kvótách.

Pojetí genderu v epoše socialistické diktatury se věnuje například sociolog Ivan Vodochodský. Ten poukazuje na to, že pro lepší pochopení vývoje postavení žen v socialismu, je nutné rozdělit si tuto éru do dvou etap na 50. - 60. léta a 70. - 80. léta. Jako emancipační se označuje etapa první. V této době došlo k velkému shora nadiktovanému nástupu žen do placených zaměstnání. Důvodů k tomu mělo být více a to jak ekonomických, tak ideologických. Nejen Vodochodský souhlasí s tvrzením, že do jisté míry byla ženská emancipace obsažena přímo v marx-leninském myšlení. (Vodochodský 2007, str. 36)

S příchodem komunismu se změnil i přístup k ženám v politice. Nově byly zavedeny kvóty pro počty žen v parlamentu. Ženy obsazovaly nově alespoň 30% mandátů. Mnohé ženy ale byly dosazovány pouze formálně, většina z nich neměla pro vyšší funkce potřebnou kvalifikaci. Většinou šlo o dělnice a rolnice. (Kočišková 2009, str. 23) Navíc a především, s ohledem na další komunistické instituce, kde kvóty zavedeny nebyly, nebyl parlament klíčový. Důležitější byla vláda, ve které byl počet žen značně omezený. Do roku 1968 byly ve vládě pouze dvě ministryně, ani pak se ale situace nezlepšila. Spíše výjimečně nalezneme ženy i v ÚV KSČ, do jehož předsednictva nepronikly ženy vůbec. (Kočišková 2009, str. 43)

V tomto období můžeme pozorovat urychlení emancipace shora, ale na druhou stranu toto urychlení přineslo také své specifické problémy. (Havelková 2007, str. 78) Například nedostatečnou emancipaci v domácnosti, kde ženy stále měly na starost prakticky celý její chod. A také nedostatečnou emancipaci v případě mocenských pozic, do kterých se ženy dostávaly jen velice zřídka, případně, jak bylo zmíněno, pouze

formálně. S tímto můžeme pozorovat provázanost až do dnešní doby. Jde o stejné problémy, které řeší současná feministická hnutí. (Vodochodský 2007, str. 36)

Podstatnou roli hrála také nová obava o demografický růst. Komunisté se báli, že pracující ženy přestanou mít děti. Začali tedy vytvářet politiky na podporu rodiny. To znamenalo nové sociální pobídky pro ženy v domácnosti, více či méně závažná omezení práv v případě potratů a rozvodů a dále také stigmatizaci mimomanželských, případně homosexuálních vztahů, které nevedly k plození dětí. (Ferge 1997, str. 164)

Postupná změna nastala přelomem 60. a 70. let. Čímž také začala druhá etapa, jak jsem ji vymezila na začátku kapitoly.

Přestaly platit kvóty do parlamentu a neplatily ani žádné neformální zvyklosti o obsazování některých funkcí ženami. Ženy v politice se tak vyskytovaly minimálně. (Kočišková 2009, str. 41)

70. - 80. léta jsou zajímavá také z pohledu disentu. V této době byla již dobře rozvinutá síť pro překlady, přepisování a vydávání samizdatové literatury, na které participovaly i ženy. Jiřina Šiklová ale upozorňuje na to, že ani tato samizdatová literatura nereflektovala vývoj feministického hnutí na západě.

Šiklová píše dokonce o nezájmu žen o feminismus. Říká, že celá tato generace žen, jež také pracovaly v disentu, se nezaměřovala na otázky, které si kladly ženy na západě. Neměly snahu na sebe nebo svou práci upozornit, a to ani po revoluci. A v neposlední řadě by se nikdy nehlásily k feminizmu. Pokud se někdo těmto tématům začal věnovat, byly to ženy žijící v exilu nebo zcela zahraniční autorky. (Šiklová 2008, str. 40)

Tyto ženy naplňovaly představu některých západních feministek, přesto se jako feministky necítily a často za ně ani nechtěly být označovány. Feminismus tedy v komunismu, i v jako nedemokratickém režimu přítomen byl, ačkoli v jakési skryté, nepřiznané formě.

Šiklová nakonec dochází k zajímavému závěru. Ženy, podle ní, v souladu s prezentovaným postojem disentu nadřazovaly zájmy celku, lidská práva a demokracii, nad zájmy vlastní. (Šiklová 2008, str. 41) Tyto myšlenky se podle mého názoru promítají i do období revoluce a jsou přenositelné až do současnosti. Ženy i dnes často nadřazují

konkrétní politické nebo ideologické zájmy nad prosazováním jich samotných, nebo ač naplňují feministické představy, tak se za feministky neoznačují.

3.1 Demokratizace Československa

Po roce 1989 se začaly pozvolna objevovat debaty o ženských právech a feminismu, vznikaly překlady zahraniční literatury a zakládaly se ženské organizace. Feminismus je ale stále vnímán jako radikální názor. Většina lidí se možná začíná ztotožňovat s názory tohoto proudu. Jen málokdo by dnes asi souhlasil s tím, že ženy mají mít automaticky nižší platy nebo že jsou jen nástrojem rození dětí. I přesto by se ale tato většina za feministky nebo feministy neoznačila. (Kadlecová 2006)

V 90. letech v postkomunistických státech panovalo přesvědčení, že rovnosti pohlaví a tím pádem plné emancipace žen, již bylo dosaženo. (Vráblíková 2006, str. 18) To totiž hrdě hlásala komunistická vláda v minulém režimu. Režim se tedy ztotožňoval s feministickými hodnotami, ale feministické hnutí popisoval jako radikální hnutí, které potřebují ženy na západě, kde ještě plné emancipace nebylo dosaženo. (Holý 2001, str. 153)

Zde můžeme vidět souvislost s myšlenkou vyprázdnění pojmu „feminismus“. To přišlo již v době před revolucí, kdy byl tento pojem spojován s buržoazií a západním „imperialismem“. Jak jsem ale už napsala výše, obsah feministických hodnot se do jisté míry v komunismu zaváděl shora. Feministické hodnoty byly tedy pro režim přijatelné a dokonce vítané. Šlo tedy pouze o odsouzení vyprázdněného pojmu, který byl spojován se západem („nepřítelem“) a jeho hodnotami. (Jedličková 2006, str. 105)

Politika 90. let se soustředila na ekonomické – (neo)liberální reformy a (levicový – protože jeho hodnoty prosazoval minulý režim) feminismus zde byl interpretován jako něco importovaného ze západu, důsledek globalizace a amerikanizace. (Jedličková 2006, str. 105) Z těchto a podobných důvodů nebylo v 90. letech vůbec možné o ženských kvótách uvažovat, natož je prosazovat.

Projevy popsaného přístupu, který je často označován jako antifeministická vlna, můžeme pozorovat v několika rovinách – politické, mediální a společenské. Tyto roviny

se zároveň prolínají, neboť v té době měla média až enormní zájem o politiku a zároveň samozřejmě ovlivňovala společnost. (Havelková 2006, str. 27)

3.1.1 Mediální rovina

Na počátku nových demokratických médií po roce 1989 byl feminismus vnímán jako nepotřebný. Do médií se tato tematika začala dostávat spíše až v roce 1992. V tomto roce v Československu začaly vycházet první feministické knihy, které vyprovokovaly řadu mediálních reakcí. Tyto mediální debaty do jisté míry předurčily a silně ovlivnily uvažování o feminismu ve společnosti 90. let.

V roce 1992 napsala svůj článek pro časopis Respekt, věnovaný feminizmu, také Anastázie Kudrnová. Byl to jeden z prvních článků věnovaný tomuto tématu, ve kterém cituje různé ženy z různých organizací, např. členky a členy Českého svazu žen, Asociace manažerek a podnikatelek, Hnutí za rovnoprávnost žen Čech a Moravy nebo Romské ženy. A přestože se tyto organizace hlásí k podpoře žen, téměř všechny citované ženy se necítí nebo ani nechťejí být feministkami. (Kudrnová 1992) To podle mého názoru vystihuje tehdejší situaci.

Na konci 90. let se již začalo mluvit o konkrétních tématech například v ekonomické oblasti nebo pozitivní diskriminaci žen na trhu práce. Ať už by tato pozitivní diskriminace probíhala v jakékoli formě, média ji nechápala jako narovnání nerovností mezi muži a ženami, ale jako nepřipustně zvýhodňující ženy. (Appeltová 2009, str. 27)

Velká část mediálních výstupů byla také vedena na laické úrovni tzv. „selským rozumem“ a k feminizmu se přistupovalo jako k něčemu pro veřejnost příliš odbornému, západnímu a irelevantnímu. Jedličková proto dochází, podobně jako další autorky, k jasnému závěru a to že společnosti v nově vzniklých státech nedokázali zvládnout princip demokracie. (Jedličková 2006, str. 107)

Svou roli hraje také zastoupení žen právě v samotných médiích. Iniciátorkami pro otevírání ženských témat jsou totiž, možná logicky, právě novinářky. Ty, které se „proženským“ tématům věnují, se přitom shodují, že pokrývání těchto témat je věc čistě individuální iniciativy. Podle výzkumu Dany Řeháčkové oslovené novinářky vypověděly, že rozhodnutí o systematickém pokrývání „proženských“ témat nepřichází shora, ale

naopak záleží na aktivitě jich samotných. Ty pak toto chápou jako jakousi „nadstavbu“ své práce. (Řeháčková 2006, str. 120)

Řeháčkové taktéž dospěla k závěrům týkajících se uvádění „proženských“ témat médií v kontextu poptávky publika. Uvádí, že média se obávají častějšího zařazování „proženských“ témat s ohledem na ztrátu části publika. To platí jak v soukromých, tak ve veřejnoprávních médiích, i když můžeme pozorovat snahu veřejnoprávních médií se těmito otázkám nevyhýbat úplně. (Řeháčková 2006, str. 127)

Chowaniec píše, že masmédia ve střední Evropě prezentují ženy pouze jako sexuální objekty nebo je líčí v roli matek. (Chowaniec 2012, str. 6) Což zavádí jakýsi precedent, reprezentující předpoklad antifeministického přístupu k ženám. Obecně pohled novinářů, ale i celé společnosti na feminismus v té době byl založen na tom, že sice o feminismus prakticky nic nevěděli, ale automaticky ho považovali za špatný. (Jedličková 2006, str. 106) Proto o něm nepsali a už vůbec se k němu nehlásili.

3.1.2 Politická rovina

Účast žen v politice 90. let zůstala nevýznamná. V posledních letech komunistického režimu se poměr žen poslankyň pohyboval okolo 30%, zejména kvůli tlaku Organizace spojených národů (OSN), která přijímala už od roku 1981 smlouvy a rezoluce o odstranění všech forem diskriminace žen.⁶ Po revoluci nastal ale v počtu žen v politice velký pokles. (Ferge 1997, str. 174) Po prvních svobodných volbách byl podíl poslankyň pouze 8,6 % (Havelková 2006, str. 29).

Volební systém v České republice je přitom pro ženy příznivý. Ženy totiž mají větší šanci k zastoupení v případě systému více stran a také v případě poměrného volebního systému. Ve většinovém systému je tendence stavit jednoho „standardního“ kandidáta – průměrně starý a průměrně bohatý muž. (Dahlerup, Hilal, Kalandadze, Kandawasvika-Nhundu 2013, str. 22) Příkladem této „příznivé situace“ může být porovnání zastoupení žen v Poslanecké sněmovně a Senátu ČR. Do sněmovny volíme poměrně a ještě máme možnost tzv. preferenčních hlasů. Oproti tomu do Senátu platí

⁶ Archiv zpráv OSN 1998. Aktivní dohled na dodržování lidských práv prostřednictvím smluvně stanovených orgánů a zvláštních zpravodajů.
<http://www.archiv.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=546> [24. 4. 2017]

většinový volební systém. V Poslanecké sněmovně ČR pak bylo od roku 1996 až do roku 2013 vždy více žen než v Senátu.⁷

Přesto je zastoupení žen v české politice velmi malé. Havelková si to vysvětluje především absencí jakéhokoli opatření sloužícího k aktivní podpoře vstupu žen do politiky, jako jsou právě kvóty. Dále upozorňuje na to, že od roku 1989 neproběhla žádná veřejná kampaň na podporu žen v politice a to ať už ze strany ženských hnutí, vlády nebo veřejnosti. (Havelková 2006, str. 32) Naopak, těsně po pádu komunistického režimu byly kvóty pro ženy odmítnuty s tím, že by to bylo jako v minulém režimu, případně s tím, že ženy do politiky nepatří. (Holý 2001, str. 157)

Důležitým aspektem politické roviny je nástup tzv. „nové pravice“. V Československu se k moci dostali pravicoví politici a pravicové vlády. To souvisí s tzv. „konzervativním obratem“. Ferge dokonce píše, že v postkomunistických zemích střední Evropy ideologii socialistického státu nahradila ideologie neokonzervativní a neoliberální, což mělo důsledky i pro postavení žen. Nová pravice odmítala vše předchozí zavedené (levicovým) komunismem. (Ferge 1997, str. 164) Faktem ale je, že u nás relativně brzy, už v druhé polovině 90. let, nastoupila k moci sociální demokracie a popsany trend změnila. Ačkoli se to nepromítlo na výši zastoupení žen v české politice, byla to právě ČSSD a její politici, kteří umožnili debatu o tomto problému, která pokračuje dodnes.

Politická podpora pro realizaci institucionální rovnosti žen a mužů přímo souvisí s politickou orientací stran na pravolevém spektru. Podpora politiky pro rovné pracovní příležitosti je soustředěna v levé části spektra, zatímco pravá část je skeptická k zasahování státu do s tímto souvisejících procesů. (Linková 2003, str. 32)

Například Václav Klaus, jako premiér, obviňoval některé své oponenty z „levičáctví“. A tak i otázka ženské agendy byla onálepkována jako „ze zahraničí vnucená levicová ideologie“. I političky ženy vnímaly ženské téma jako nepodstatné a neměly zájem na jeho etablování. (Vráblíková 2006, str. 18)

⁷ Fórum 50 %, Vývoj zastoupení žen v Senátu a Poslanecké sněmovně ČR
<http://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/senat-cr>; ČR
<http://padesatprocent.cz/cz/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/poslanecka-snemovna> [2. 4. 2017]

Byla to nová pravice, kdo zapříčinil vznik nezaměstnanosti žen. Mnoho politiků si opravdu představovalo, že nyní nastane velký návrat žen do domácností. Návrat ženy domů k dítěti byl představován jako to nejlepší pro rodinu a následně i společnost. (Ferge 1997, str. 165)

Zároveň nemůžeme opomenout, že důležitou roli v části pravicové konzervativní politiky hraje křesťanská víra. I když se může zdát, že v českém prostředí nemá náboženství tak silnou pozici, jako například v okolních státech, argumenty založené na křesťanství se zde stále objevují.

3.1.3 Společenská rovina

Západní ženy se začaly aktivně zapojovat do feministických hnutí po té, co prožívaly léta izolace od veřejného prostoru. Ten byl určen hlavně mužům. Pro ženy byl vyhrazen prostor domácnosti. Feminismus byl prostředkem sebeuvědomění žen a prosazení práv žen ve společnosti. (Kudrnová 1992) Ženy v komunismu byly ale nuceny pracovat a i když nebyly za svou práci ohodnoceny tak jako muži a doma to byly stále ony, kdo se staral o domácnost a děti, tak neměly takový pocit izolace, jako zmíněné ženy západní. A to hlavně z důvodu, že politika v komunismu „dotékala“ na ženy víc, než na ženy v demokracii. (Šiklová 1998, str. 9) To může být jedním z důvodů, proč ženy ve střední Evropě nemají takový zájem o zapojení se feministického hnutí.

Dalším takovým důvodem může být iluze, že určité problémy neexistují nebo už byly vyřešeny, kterou se povedlo vytvořit minulému režimu. Z tohoto důvodu zřejmě lidé často říkají, že před rokem 1989 v Československé společnosti neexistovala drogová závislost, různá sexuální orientace nebo například prostituce. (Jedličková 2006, str. 105)

Pocit žen, že jsou dostatečně zapojeny do politiky i pracovního života vedly mimo jiné k tomu, že první diskuse organizované ženskými skupinami k otázce politické reprezentace žen se začaly objevovat až kolem roku 1996. (Havelková 2006, str. 27)

Skupina autorek, věnujících se mimo jiné, proměně přístupu společnosti k problematice zastoupení žen v politice od roku 1989 do roku 2009, došla k názoru, že společnost se postupně proměňuje směrem k většímu politickému zastoupení žen. Konstatují, že od 90. let si stále více lidí uvědomuje, že zapojení žen do politiky je nízké a

zároveň považují nárůst žen v politice za užitečný. (Jachanová, Doležalová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2009, str. 66)

Přesto je zajímavé sledovat výzkumy uskutečněné v průběhu desetiletí, týkající se například zaměstnanosti žen nebo rozdílnému vnímání vlastního statusu mezi ženami a muži. Vzhledem k tomu, že před revolucí byla práce povinná, bylo možné pozorovat, jak se zaměstnanost s novým režimem proměňuje.

Podle očekávání se rozšířila střední vrstva. Přesto zde byl patrný rozdíl mezi muži a ženami. Objevil se výrazný úbytek mužů z nejnižší vrstvy a jejich posílení ve vrstvě nejvyšší a zároveň obrácený trend u žen. (Tuček 2000, str. 10)

Při porovnání výzkumů z poloviny 80. let a z roku 1993 je patrné, že ve společnosti po celou dobu přetrvává mužská dominance. Dělbá práce mezi muži a ženami zůstala bez větších změn. I přesto však nejsou výsledky pro ženy natolik negativní, aby se uzavíraly jakékoli možnosti žen. (Tuček 2000, str. 11)

4 Česká politika v kontextu genderu

Česká společnost po roce 1989 tedy feminismus prakticky odmítala. Když se začala odehrávat nějaká diskuse kolem feministických témat, šlo obvykle o reakci na některý ze zahraničních (západních) článků nebo aktivit. Jedna z debat se vedla také ve sporu o zřízení ministerstva pro záležitosti rovnosti žen a mužů nebo ministerstva pro rodinu. Zejména konzervativní politici považovali ministerstvo pro rovnost žen a mužů za zbytečné. Naopak ministerstvo pro rodinu tyto konzervativní proudy, v čele s Křesťanskou demokratickou unií – Československou stranou lidovou (KDU-ČSL), podporovali a to z důvodu poklesu porodnosti. Lidová strana pak byla naopak v opozici proti změnám tradiční dělby práce a tradiční rodiny s otcem živitelem a matkou jako ženou v domácnosti. (Linková 2003, str. 32)

V roce 1993 byl zveřejněn údaj o tom, že skoro 70% občanů ČR a to hlavně ženy, si myslí, že minimální zastoupení žen v Parlamentu by mělo být zajištěno zákonem. Přístup lidí se tedy proměňoval. Po revoluci většina zastávala názor, že kvóty jsou typický komunistický nástroj. To ale tedy v roce 1993 přestalo platit úplně a objevila se skupina lidí (i když nevíme jak velká), která začala kvóty podporovat. Kdo si ale tento přístup plně zachoval, byly média a politická scéna. (Havelková 2006, str. 33)

V roce 1998 Tošovského vláda přijala dokument „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen“. Opět šlo o reakce na západní aktivity například EU nebo i aktivity OSN a podobně. Přesto plnění tohoto dokumentu bylo téměř nulové. Nejpalčivější problémy českých žen se nezlepšovaly, možná i naopak. Stále zde byly otevřené otázky rovných platů, postihování pachatelů domácího násilí, finanční podpora ženských organizací nebo diskriminace žen na pracovním trhu. (Marksová-Tominová, Simerská 2000, str. 12)

Jedním z témat týkajících se žen v politice, ale i veřejnosti, 90. let, byly interrupce. Domnívám se, že šlo o jedno z mála feministických témat, kterému se v české veřejnosti věnoval relevantní prostor. Podrobně jsem toto téma rozebrala v podkapitole níže.

Jedna z prvních akcí upozorňující na nízké zastoupení žen v politice, bylo vytvoření stínové vlády žen v roce 2000. Inicioval ji klub žen ČSSD v čele s Janou Volfovou. Šlo o reakci na Miloše Zemana, který v té době vedl vládu bez jediné ženy a jeho výrok, že dosud nenašel žádnou ženu, která by mohla zasednout v jeho vládě. Ve stínové vládě jich zasedlo 18 a to z řad političek, úřednic, podnikatelek a představitelk neziskové sféry. Stínová ministerstva byla sestavena více „žensky“ chybělo například ministerstvo obrany a naopak se kladl větší důraz například na mládež a školství. Projekt se explicitně vymezil proti feminismu. A i když členky této stínové vlády vytvořily vlastní volební program (pro krajské volby) a chtěly se do politického dění reálně zapojit, tak média a ostatní politici vnímali celý projekt jako recesi. (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006, str. 48)

I v době, kdy už ministr Michael Kocáb přišel s prvním návrhem o zavedení genderových kvót, jeho premiér Miroslav Topolánek přišel s výrokem, že se žena může svobodně rozhodnout nemít děti a pak bude mít stejné pracovní příležitosti jako muži. Děti do tří let věku, jejichž matky pracují, podle něho trpí z důvodu, že veřejná péče o děti je nedostatečná. (Smiggels-Kavková, Šprincová 2015, str. 89)

Zejména mezi lety 2010 – 2013 byla přijata opatření, která podpořila již existující nerovnost mezi ženami a muži. Ohrozila programy na podporu rovnosti pohlaví a institucionální záruky k tomu vedoucí. Dodnes tedy přetrvávají genderové stereotypy a nerovné rozdělení moci. Role ženy je vnímána tradičně, jako „ošetřovatelky rodiny“, které jsou zodpovědné za celou domácnost a děti. Naopak muž je stále považován za živitele rodiny. (Smiggels-Kavková, Šprincová 2015, str. 90)

4.1 Interrupce – feministické téma 90. let

Jedním z feministických témat české politiky 90. let bylo také právo na interrupce. Přestože u nás bylo toto téma vždy spíše marginální, stále se objevují oba názorové tábory, které můžeme znázornit jako hnutí pro život a hnutí pro svobodnou volbu.

Hnutí pro život je odpůrcem interrupcí v jakémkoliv případě a životní situace. Jsou zastánci „ochrany života“ i toho nenarozeného. Interrupci vnímají jako vraždu, často v kontextu napojení na katolickou církev. Naopak hnutí pro svobodou volbu stojí

na straně ženy a jejího práva na interrupci. Žena má disponovat možností svobodně rozhodovat o svém životě a těle. Jedná se o takzvaná „reprodukční práva“, které často prosazují zejména feministické skupiny. (Sokačová 2009, str. 81-82)

Česká republika je k tématu interrupcí otevřená. Převládá zde názor, že žena má přirozeně právo o sobě rozhodovat. Umělé přerušení těhotenství z jiných než medicínských důvodů bylo v socialistickém Československu legalizováno v roce již v 1957. Přesto zde existovaly tzv. „interrupční komise“, na jejichž rozhodnutí záviselo. Další úprava legislativy, která odstraňovala právě tyto interrupční komise, přišla v roce 1986 a v této podobě zákon platí do dnes. (Dudová 2009, str. 25)

Nová vlna diskusí přišla s rokem 1989. S otevřením demokratické debaty se začaly objevovat jak hlasy feministek, tak hlasy konzervativních organizací i politických stran, zejména KDU-ČSL. Úspěchem těchto konzervativních proudů byla vyhláška o pohřebnictví v roce 2001. Ve vyhlášce bylo totiž uvedeno, že mezi lidské pozůstatky, které se musí pohřbít, patří i plod po potratu. Nakonec se ukázalo, že šlo spíše o nedorozumění a následně byla tato část textu odstraněna. (Sokačová 2009, str. 82)

5 Genderová politika v Evropské unii

Velký vliv na pojetí ženské role v Česku měla Evropská unie. Většina autorů se shoduje na tom, že jednání o přistoupení do Evropské unie mělo spíše pozitivní vliv na formální pravidla vedoucí k rovnosti žen a mužů.

Byla to právě EU, která jasně deklarovala existenci diskriminace podle pohlaví. Prohlásila za nutné přijít s politickým řešením této problematiky. Jednotlivé normy EU posloužily jako argumenty k aktivitě ženských hnutí, které by dříve pravděpodobně neměly šanci. (Křížková 2006, str. 37)

EU totiž systematicky pracovala na vyrovnání nerovností mezi pohlavími. K dané problematice vydávala směrnice již od roku 1957 a to ve všech oblastech – zaměstnání, odměňování, sociální zabezpečení a mateřství. (Ferge 1997, str. 169)

V roce 1995 EU přijala Pekingskou deklaraci a akční platformu, která byla zaměřena na „odstranění všech překážek, které brání aktivní účasti žen ve všech oblastech veřejného a soukromého života, prostřednictvím jejich plného a rovného zapojení do hospodářského, sociálního, kulturního a politického rozhodovacího procesu“. Od té doby unie každý rok hodnotí, jakého pokroku v tomto ohledu dosáhla. V návaznosti s tím přijali Evropský parlament a Evropská komise několik usnesení na podporu žen, například usnesení o vlivu marketingu a reklamy na rovnost žen a mužů v roce 2008.⁸

Evropská komise a Evropská rada také pravidelně na pět let dopředu vydávají strategický plán na dosažení rovných příležitostí. Rámcová strategie pro roky 2001 až 2005 si dala za cíl podporu žen a mužů v hospodářské činnosti, rovnou účast a zastoupení, rovný přístup a plné využívání sociálních práv pro ženy a muže, rovnost pohlaví v občanském životě a podporu změn genderových rolí a stereotypů. (Suchomelová, Fischlová 2006, str. 6) Následně vzniká další navazující plán, pro

⁸ Výbor pro práva žen a rovnost pohlaví, 6. 12. 2012, Vysvětlující prohlášení návrhu usnesení Evropského parlamentu o odstranění genderových stereotypů v EU
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2012-0401+0+DOC+XML+V0//CS> [2. 4. 2017]

dosažení rovného postavení žen a mužů, pro roky 2006 až 2010. Ten klade důraz na šest základních oblastí – stejná ekonomická nezávislost pro muže a ženy, sladění soukromého a profesního života, stejné zastoupení v rozhodovacích procesech (v tomto období si daly členské státy za cíl 25% zastoupení žen v rozhodovacích funkcích ve veřejném sektoru), odstranění všech forem násilí založeného na pohlaví, odstraňování stereotypů v oblasti pohlaví a podpora rovného postavení žen a mužů v zahraniční a rozvojové politice.⁹

Přesto se Evropská ženská lobby v roce 2008 vyjádřila tak, že stávající zastoupení žen ve většině volených shromáždění v Evropě je nedostatečné. A to podle nich platí i v Evropském parlamentu. Jedná se o vážný demokratický deficit, který ohrožuje legitimitu evropských institucí a politických stran. (Dahlerup 2010, str. 411)

Podobně hovoří i hodnotící zpráva Výboru pro práva žen a rovnost pohlaví EU v roce 2012. Ta více než 15 let po Pekingu upozorňuje na přetrvávající problémy a nedostatečná řešení jak překonat genderové stereotypy. Zpráva se dotýká mnoha oblastí od rodiny a výchovy dětí, přes společenské postavení, pojetí genderu v médiích a kultuře, až k zaměstnání nebo politice. A právě v oblastech hospodářství a politiky zmiňuje podporu i zavedení kvót. Kvóty by měla přijmout Komise a to v jejich závazné podobně, aby byla zaručena jejich účinnost.¹⁰

Následně ve stejném roce otevřela eurokomisařka pro spravedlnost Viviane Redingová v EU debatu o zavedení genderových kvót v byznysu. Přišla s návrhem týkajícím se 40% kvóty na zastoupení žen v rámci členů dozorčích rad a neexekutivních členů správních rad všech veřejných firem v EU s obratem vyšším než 50 milionů euro nebo více než 250 zaměstnanci. V té době tvořili muži na takových pozicích 80–90 %. Návrh byl přijat Evropským parlamentem, ale následně narazil v Radě EU, kde se proti němu postavily některé členské státy, včetně ČR. (Priknerová 2015)

⁹Roadmap for equality between women and men (2006-2010), Europa. eu, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:c10404> [2. 4. 2017]

¹⁰ Výbor pro práva žen a rovnost pohlaví, 6. 12. 2012, Návrh usnesení Evropského parlamentu o odstranění genderových stereotypů v EU <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2012-0401+0+DOC+XML+V0//CS> [2. 4. 2017]

5.1 Vliv EU na genderovou politiku ČR

Bez přístupových jednání ČR do Evropské unie by se téma genderové politiky patrně nedostalo na vládní úroveň a nebylo by ani tak medializované. Přesto bylo očekávání zejména českých feministek větší. Doufaly v přesun jednání o genderové politice do centra vládních jednání a ne pouze v jeho formální pozici. Ač byla ČR pravidelně ze strany EU kritizována za nedostatečné řešení ženských témat, bylo to stále vedlejší téma oproti například ekonomickému růstu nebo zemědělství. (Hašková, Křížková 2006, str. 88)

V rámci přístupových jednání EU vydala několik zpráv, ve kterých ČR kritizuje za nedostatečné řešení nerovností mezi pohlavími. Konkrétně například za nedostatečné plnění vytyčených cílů, absenci financování dané problematiky, institucionální neukotvení nebo zahrnování genderové politiky pouze pod lidská práva. (Lorenz-Meyer 2003, str. 72)

Díky vlivu EU tak začaly vznikat i některé konkrétní instituce. V České republice to byla například Rada pro rovné příležitosti žen a mužů, kterou založil premiér Vladimír Špidla a to o přes odpor nejen opozice, ale i části vlastní strany. Jeho argumentem se stal právě proces přistoupení do EU. Přestože se ČR již dříve zavázala k tomu, že bude pracovat na odstranění nerovností mezi pohlavími, byl to právě až vliv EU, který ty potřebné institucionální mechanismy aktivoval. (Linková 2003, str. 33)

I tak převážně zahraniční autorky kritizují EU za nedostatečnou důslednost. EU dokázala prosadit genderové povědomí na legislativní úrovni. V České republice však nebyly vyvinuty mechanismy pro jejich implementace do praxe. A nebyla zde ani snaha vymáhat jejich dodržování. (Křížková 2006, str. 39)

ČR nepodporovala ani snahy samotné EU. Například, jak jsme už napsala výše, nepodpořila návrh na kvóty Vivian Redingové. V české společnosti slovo „kvóty“ nebudí dobré reakce. Když se dostaneme ke spojení se slovem „business“, reakce se stává ještě naléhavější. Češi s regulacemi v soukromých firmách obecně nesouhlasí, považují je za omezování svobody.¹¹ Ukázalo se, že v představenstvech 100 top společností v České

¹¹ Czech Republic - EWL members quiz Reding on quotas. Web Evropské ženské lobby. 4. 11. 2012. <http://www.womenlobby.org/Czech-Republic-EWL-members-quiz-Reding-on-quotas> [29. 3. 2017]

republiky figurují ženy jen v 8 %. V rámci EU je to pak procent 12. Se zavedením kvót by souhlasilo jen 19% české populace a z toho většinu tvořily ženy.¹²

6 Kvóty v české politice

V roce 2009 přijala ČR tzv. antidiskriminační zákon o rovném zacházení, o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, který byl iniciován Evropskou unií. ČR tedy definovala co to je diskriminace a určila nástroje a sankce k jejímu vymáhání. (Brožová 2010, str. 357)

V roce 2009 proběhla na půdě parlamentu ČR diskuse o zavedení stranických genderových kvót, kterou inicioval Michael Kocáb. Ten přednesl návrh na zavedení kvóty pro kandidátní listiny. Projevovaly by se tak, že v každé trojici kandidátů do Parlamentu, zastupitelstev krajů a Prahy by byla zastoupena obě pohlaví.¹³

Návrh se projednával v rámci zasedání Komise pro rovné příležitosti, kde zaznělo mnoho odborných názorů ze stran politiků i neziskových organizací. Zástupci KDU-ČSL a KSČM uvedli, že již dobrovolně genderové kvóty naplňují. Nesouhlas se zákonem vyjádřil například zástupce TOP 09. V té době bylo zastoupení žen v parlamentu kolem 18%. Přesto tento návrh, ani další snahy o zavedení nástrojů na navýšení zastoupení žen v politice nebyly vyslyšeny. (Hloušková 2009)

S další diskusí o zavedení ženských kvót zákonem přišla současná vláda Bohuslava Sobotky. Návrh zákona byl projednáván v rámci koalice. Prosazovala ho zejména Česká strana sociálně demokratická, KDU-ČSL a hnutí ANO se ale postavili proti a návrh byl tedy zamítnut. (Kopecký 2015)

Tento návrh se týkal volebních kandidátek, na kterých by nově musela být obě pohlaví zastoupena minimálně ve 40 %. Dalším kritériem bylo rovnoměrné zastoupení pohlaví na prvních dvou místech každé kandidátky. Strany by také musely označit, jaké pohlaví má jejich kandidát na poslance či krajského zastupitele. Návrh počítal i se sankcemi. Ty se týkaly snížení ročního příspěvku na mandát o 30 %. Sankce by se přitom

¹² KPMG, Ipsos (tisková zpráva), 12. 7. 2012. Výzkum: Češi nepodporují genderové kvóty. Euroskop.cz. <https://www.euroskop.cz/9002/21027/clanek/vyzkum-cesi-nepodporuji-genderove-kvoty/> [29. 3. 2017]

týkaly jen těch stran, které by se do Poslanecké sněmovny nebo krajského zastupitelstva dostaly.¹⁴

V současné době uplatňují genderové kvóty pouze tři české politické strany: ČSSD, Strana zelených a KSČM. Podrobnosti uvedu v kapitolách níže.

V debatě o zavedení genderových kvót v české politice nalezneme různorodé názory. Jeden říká, že kvóty jsou pro růst zastoupení žen v politice nezbytné, další naopak, že jsou zbytečné, protože se jejich zastoupení bude zvyšovat přirozenou cestou. Otázkou také je, zda bude existovat dostatečný počet kvalifikovaných žen, které budou chtít do politiky vstoupit. (Dahlerup 2010, str. 409) Na to odpověděla poslankyně ČSSD Michaela Marksová-Tominová 22. 7. 2002 v Literárních novinách, kde řekla, že s pohledem na některé kandidátní listiny zjistíme, že často nebyly nominovány ženy, které byly daleko kvalifikovanější než jejich mužské protějšky. V případě nominace kandidátů totiž nerozhoduje kvalifikace, ale osobní dohoda. (Jachanová Doleželová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2009, str. 61) Tuto praxi by mohly kvóty nabourat díky nucení stran zahrnout do každé trojice kandidátů obě pohlaví.

Další otázkou je, jestli kvóty přispějí k rozšíření okruhu potenciálních kandidátů a ve výsledku bude politické zastoupení různorodější nebo naopak. (Dahlerup 2010, str. 409) Jeden z protiargumentů vůči ženským kvótám uvádí možnost, že genderové kvóty přispějí k vytlačení některých dalších marginalizovaných etnických nebo socioekonomických skupin. Vyhrazením určitých pozic pro ženy zbude méně otevřených pozic pro kandidáty z ostatních skupin a dále k omezení zastoupení těchto skupin. (Pande, Ford 2011, str. 12)

Stranické mechanismy pro zvýšení zastoupení žen v jejich řadách ale mohou působit kontraproduktivně i vůči ženám samotným. To potvrzují například členky Ženského klubu ČSSD. Prvním problémem, na který poukazují je, že minimální zastoupení je ve výsledku vnímáno spíše jako maximální. Ženy tak stejně soupeří jen mezi sebou o to jedno místo místopředsedkyně, místo toho aby soupeřili všichni se všemi. Dalším problémem je pak odmítání vedení strany zabývat se nominací schopných ženských kandidátek a to z důvodu, že ženská sekce strany se tak jako tak bude snažit

¹⁴ Novinky.cz. 1. červenec 2015. Povinné kvóty pro ženy na kandidátkách vláda Dienstbierovi odmítla <https://www.novinky.cz/domaci/373865-povinne-kvoty-pro-zeny-na-kandidatkach-vlada-dienstbierovi-odmitla.html> [12. 4. 2017]

naplnit kvótu. Ženské sekce ale mají ve straně minimální moc. Potvrzuje se tak fakt, že strany fungují jako jakýsi „pánský klub“. (Havelková 2006, str. 35)

Nejspíše prvním politikem na ministerské úrovni kdo rozproudil debatu o genderových kvótách, byl Michael Kocáb, ministr pro lidská práva, v roce 2009. Ten se postavil proti společenskému stereotypu, že genderové kvóty v politice jsou sociálním inženýrstvím a podvazují svobodu. Naopak kvóty považoval za dobrý prostředek k vyššímu zastoupení žen v české politice, které by jinak trvalo desítky let. (Nejezchlebová 2009)

Podobná debata byla znovu otevřena v roce 2015 a to opět ministrem pro lidská práva, kterým ale v té době byl už Jiří Dienstbier. Ten za vyšší počet žen v politice bojoval poměrně silně. Přál si minimální 40% zastoupení žen na volebních kandidátkách a zároveň prosazoval, aby tyto ženy nebyly pouze na nevolitelných místech druhé poloviny těchto kandidátních listin. Mezi jeho argumenty patřilo i omezení prostoru pro korupci a handl právě při tvorbě kandidátek. Podle jeho slov by přirozená cesta k rovnoměrnému zastoupení žen a mužů v politice trvala i stovky let.¹⁵

Své argumenty vedl ve dvou základních liniích, lidsko-právní a ekonomické. Podle Dienstbiera patří možnost vyrovnaného zastoupení žen v politice mezi jejich lidská práva. Demokracie není úplná, když na ní participuje jen polovina lidí. V rámci ekonomické linie pak zdůrazňuje, že ženy představují nevyužitý ekonomický potenciál a příležitost. Smíšené skupiny jsou efektivnější a ženy zároveň tvoří více než polovinu absolventů vysokých škol.¹⁶

Dosavadní politická debata o zavedení genderových kvót tak probíhala na půdě poslanecké sněmovny a to často jen v úzké skupině. Jaký je konkrétní přístup politických stran a jejich členů uvedu níže. Kromě politických stran je ale důležitým politickým hráčem i prezident. Jeho názor jakožto nestraníka jsem se proto rozhodla uvést zde a v následující kapitole navážu názory dalších, stranických politiků.

Současný prezident Miloš Zeman s kvótami pro ženy nesouhlasí. Myslí si, že opatření na zvýšení počtu žen v politice jako jsou kvóty, pomáhají spíše neschopným

¹⁵ Rozhovor s Jiřím Dienstbierem, web ČSSD, převzato z MF Dnes, <https://www.cssd.cz/media/cssd-v-mediich/j-dienstbier-kvoty-pro-zeny-omezi-korupci-v-politice/> [8. 3. 2017]

¹⁶ Rozhovor s Jiřím Dienstbierem, Michaelou Šojdovou a Monikou Horákovou. Názory a argumenty 7. 1. 2017, Český Rozhlas <http://prehraovac.rozhlas.cz/audio/3776843> [19. 3. 2017]

ženám. Schopné ženy, podle Zemana, kvóty uráží. Jedním z řešení je podle něho zvyšování podílu služeb pro domácnost a také větší zapojení mužů do práce v domácnosti. Neboť péče o domácnost, jakožto druhá práce, je pro ženy bariérou, kterou musí překonávat, aby se mohly více věnovat své profesi. (Zeman 2013)

7 Analýza postojů politických stran k feminismu a kvótám

Následující část textu se věnuje analýze postojů a názorů jednotlivých politických stran k feminismu a kvótám pro ženy. Kapitulu jsem rozdělila na dvě podkapitoly. V první z nich, se věnuji jednotlivým stranám a jejich členům. V rámci druhé podkapitoly pak porovnám jednotlivé strany mezi sebou.

V rámci každé strany tedy zmapuji, jaký je její přístup k ženám v politice, jak je otevřená hodnotám feminismu a jaký je její názor na kvóty. Zároveň rozeberu názory jednotlivých členů. Uvedu jejich konkrétní argumenty a porovnám, jestli se mezi sebou shodují. Budu také sledovat rozdíl mezi přístupem žen a mužů, zda je mezi nimi obecný rozdíl nebo na jejich názor nemá pohlaví vliv. V neposlední řadě se zaměřím na členy politických stran, kteří působí v institucích EU (zejména v Evropském parlamentu, ale také v Evropské komisi aj.). Porovnám jejich postoje vůči kvótám s postoji jejich domácích kolegů a obecně celou jejich stranou. Měřítkem bude i to, v jaké evropské skupině daní politici působí.

7.1 Analýza jednotlivých politických stran a jejich členů

V první podkapitole se věnuji stranám, které jsou v současné době zastoupené v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR: Občanskodemokratická strana, TOP 09, hnutí ANO 2011, Komunistická strana Čech a Moravy, Křesťanskodemokratická unie, Československá strana lidová, Česká sociálnědemokratická strana a Úsvit. K těmto stranám jsem přidala ještě stranu Zelených, neboť se domnívám, že její postoj je v kontextu genderových kvót důležitý a relativně ojedinělý. Je to jedna z menšiny českých stran, která již kvóty dobrovolně přijala a zároveň patří do evropské skupiny Zelených, kteří kvóty nejhlasitěji prosazují.

7.1.1 ODS

Strana občanských demokratů je pravicovou stranou, která jedno ze svých nejúspěšnějších období zažila v 90. letech – v období antifeministické vlny. Do jisté míry můžeme říct, že byla aktérem tohoto antifeminismu, neboť to byla právě ona, která

představovala tzv. „novou pravici“ o které jsem napsala výše. Jak následně ukazují, strana obecně odmítá kvóty a prosazuje rovné zacházení se všemi kandidáty.

Mezi lety 2002-2010 byl podíl žen v členské základně ODS 33 %. Ve vedení byly zastoupeny ženy téměř 17 % a stejné procento žen také tvořilo zastoupení ODS v Poslanecké sněmovně. V Senátu to bylo ještě méně a to 13 %. Nejhůř na tom byly ženy ODS v krajských zastupitelstvech, kde tvořily pouze 11 %. Naopak nejvíce žen bylo v místních zastupitelstvech, a to 23,5 %.¹⁷

Zastoupení žen v ODS má ale tendenci růst. V roce 2016 byly dokonce do vedení ODS zvoleny dvě ženy. Média o tom informovala jako o „*Historické premiéře*“ a předseda strany Petr Fiala na Twitter napsal: „*ODS si dnes zvolila do svého vedení 2 ženy. Na rozdíl od jiných stran jsme to zvládli bez kvót.*“¹⁸ Tento výrok potvrzuje negativní přístup ODS ke kvótám. ODS kvóty neignoruje, ale opravdu odmítá. O tom svědčí i další výrok Petra Fialy směrem k návrhu bývalého ministra Dienstbiera na zavedení kvót pro ženy: „*Návrh ministra Dienstbiera považuji za špatný a navíc za ponižující. ČSSD se nepoučila z toho, že sama není schopná naplňovat své kvóty na ženy na kandidátkách. Kvóty jsou navíc pro ženy urážlivé. Ženy žádné kvóty nepotřebují, prosadí se i bez nich.*“ (Novotná 2016)

Tento postoj je dobrým příkladem odmítavého přístupu celé strany. Petr Fiala se ke kvótám vyjádřil pouze v souvislosti s vládním návrhem, jinak se on, ani jeho spolustraníci ke kvótám nevyjadřují. Zajímavé je sledovat přístup jeho stranických kolegů, které se k problému zastoupení žen, oproti jejich mužským kolegům, věnují.

První místopředsedkyní strany je nyní Alexandra Udženija, která se tématu vstupu žen do politiky věnuje. Napsala dokonce článek, ve kterém shrnuje pět hlavních bodů, které jsou pro ženy důležité. Problém nedostatečného zastoupení žen v politice připouští a vyjadřuje se k němu: „*Nejdřív jsme jako ženy ani nesměly volit, a když už jsme si toto právo vybojovaly, tak pro změnu musíme zápasit o to, abychom se mohly na politice aktivně podílet, a ne v ní být jen na okrasu. (...) na kandidátkách do voleb jsou ženy často hlavně do počtu.*“ (Udženija 2016) Udženija popisuje problém ze všech stran, přesto ale

¹⁷ Fórum 50 %. ODS. <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/zeny-v-politickych-stranach/ods> [14. 4. 2017]

¹⁸ Stuchlíková, Lucie, Dolejší Václav. 16. 1. 2016. Historická premiéra. Ve vedení ODS jsou dvě ženy, pražská zastupitelka a starostka. Aktuálně.cz. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ods-si-po-dvou-letech-od-volebni-prohry-voli-nove-vedeni-sef/r~2658e810bb8b11e5a6b7002590604f2e/> [14. 4. 2017]

nezmiňuje kvóty. To deklaruje její sounáležitost s, ke kvótám odmítavým, názorem celé ODS.

Proti kvótám se konstantně staví i místopředsedkyně ODS Miroslava Němcová. Ta sice podporuje vyšší zastoupení žen v politice, přesto ale kvóty kritizuje: *„Nejsem zastávkyní kvót pro ženy, které by jim zajistily vstup do politiky. Nicméně dlouhá léta se někdy více veřejně, někdy méně veřejně peru s tím, že ODS nevyužívá kapitál, který ve svých členkách i příznivkyních má. Vždy jsem kolem sebe měla zajímavé ženy jako členky mého týmu a vždy jsem na tom vydělala.“* (Nejezchlebová 2009)

Němcová tedy připouští, že zde existuje problém související se zastoupením žen v politice. Tomuto problému se dokonce věnuje a snaží se na vyšší zastoupení žen v politice sama pracovat například tím, že sama ve svém týmu dává ženám šanci.

Kvóty ale kritizuje z důvodu, protože stanovují jiný režim pro muže a jiný pro ženy. Pokud chtějí voliči podpořit ženy, mohou podle Němcové využít preferenčních hlasů. Němcová by nechtěla být na kandidátce jen proto, že je žena, ale proto, že něco dokáže a umí reprezentovat. (Jachanová Doleželová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2009, str. 59)

Tímto se Němcová zařazuje mezi své mužské kolegy. Zároveň ale není pochyb, že patří k nejvýraznějším osobnostem ODS, ačkoli nikdy nezastávala žádnou výraznou mocenskou pozici, což odpovídá přístupu celé strany. Výjimkou byla kampaň v roce 2013 nazvaná „Premiérka pro rozbouřenou dobu“. Ta rozpoutala v rámci ODS velké diskuse a bylo zřejmé, že část strany s tím nesouhlasí (Martinek 2013). V té době to ale pravděpodobně byla jediná možnost, jak se pokusit zvrátit pokles preferencí celé strany. K tomuto kroku také ODS dospěla zřejmě na základě dlouhodobě klesajících preferencí¹⁹, kdy po bouřlivém odchodu posledního předsedy Nečase, neměl stranu kdo vést.

I další žena ODS, poslankyně Lenka Kohoutová, považuje kvóty pro ženy za urážlivé. Podle ní se ženy umí prosadit samy. *„Mě jako ženu kvóty uráží. Jsem pro, aby byly ženy v politice. Ale schopná žena se umí prosadit sama. Podívejte se na podnikatelky, top manažerky, starostky. Ty se tam dostaly vlastní prací. Jestliže žena disponuje nějakými*

¹⁹ Stem – Volební model k polovině října 2013. <https://www.stem.cz/volebni-model-rijen-2013/> [7. 5. 2017]

schopnostmi, umí je často využít lépe než muž. Máme málo žen v politice, ale ne proto, že je tam nikdo nechce. Důvod vidím spíše v tom, že jako pro matky je pro ně politika časově velmi náročná.“ (Nachtmann 2014)

Kohoutová tak zapadá do názorového proudu ODS. Zároveň ještě zdůrazňuje ten pravicový liberální postoj, když za příklad uvádí úspěšné podnikatelky a top manažerky. Její upozornění na to, že pro ženy jakožto matky, je politika příliš náročná, je taktéž tradiční postoj ODS. Důkazem tomu je argumentace bývalého předsedy Miroslava Topolánka, kterou jsem uvedla výše.

Kohoutová má jasný názor i na sankce v případě nedodržení kvóty: *„To mi připadá protiústavní. Co když někdo založí stranu mužů? Bude automaticky sankcionován? To je absurdní.“* (Nachtmann 2014)

ODS se profiluje jako strana skeptická k EU, což může souviset k jejímu negativnímu pohledu na feminismus podporovaný ze strany EU. Například na stránkách jednoho z místních sdružení ODS si můžeme přečíst článek Evropa: Rakovina jménem feminismus, který napsal novinář Aleš Valenta, působící mimo jiné v Institutu Václava Klause. V tomto článku se dočteme: *„Do států středovýchodní Evropy pronikla kulturní revoluce jako vynucen import v rámci evropské integrace (...) jež začala vstupem do EU. Společnosti, které se před propagací feminismu, homosexualismus apod. přes dvacet let chránil reálný socialismus, si v kulturních a morálních otázkách dosud vesměs uchovala zdravý rozum. (...) Kvóty pro ženy v politice či ekonomice se zatím navzdory snahám eurofanatiků Dienstbiera a Jourové zavést nepodařilo.“* (Valenta 2016)

Poslanci ODS v evropském parlamentu jsou členy skupiny Evropských konzervativců a reformistů (ECR). Tato skupina je euroskeptická a konzervativní. Je mimo jiné zastáncem volné hospodářské soutěže a minimálních regulací a zásahů vlády.²⁰ Je tedy i proti „nařízeným kvótám“.

Europoslanci ODS v EU tedy zastávají stejné pozice jako jejich čeští kolegové a není zde patrné žádné pnutí mezi jejich domácí stranou a evropskou skupinou. Například v době návrhu Viviane Redingové na zavedení kvót v byznysu, byla

²⁰ Politické skupiny v Evropském parlamentu, EurActive. <http://euractiv.cz/factsheet/evropske-volby/politicke-skupiny-v-evropskem-parlamentu/> [21. 4. 2017]

europoslankyní za ODS Andrea Češková, která považovala kvóty za diskriminační a nefunkční.²¹

ODS jako strana tedy není feministickým hodnotám příliš nakloněna a to jak na domácí, tak na evropské úrovni. Pro ODS je feminismus spojený s EU a obojí kritizuje.

Přesto se její pozice vyvíjí, hlavně s příchodem nových členek, které se postupně dostaly do vedení strany. Tyto ženy nejenže připouští problém nedostatečného zastoupení žen v politice, ale snaží se přijít na možná řešení, jak toto zastoupení podpořit. Mezi tato řešení ale nepatří kvóty. Nejčastějším názorem politiků ODS na kvóty je, že jsou pro ženy urážlivé. Tento názor sdílí bez ohledu na to, zda jsou muži nebo ženy.

7.1.2 TOP 09

TOP 09 je pravicovou stranou, která kvóty nepodporuje. Přesto je ženám více otevřená než již zmiňovaná ODS. V roce 2013 bylo zastoupení žen TOP 09 v Poslanecké sněmovně 26,92 %. Oproti tomu zastoupení žen v ODS tvořilo 18,75 %.²²

Od roku 2015 má strana ve svém vedení tři ženy a ženská témata otevírá poměrně často. Ačkoli všechny tři členky podporují větší zastoupení žen v politice, žádná z nich neprosazuje kvóty. Ani TOP 09 nemá své „ženské křídlo“, nicméně už ve své volební kampani použila výraz „TOP ženy“.²³

Kvóty rozhodně odmítá například poslanec TOP 09 Vácha: *„Kvóty považuji za ponižující ve vztahu k jakémukoli pohlaví na jakékoli úrovni. Nejsem zastáncem toho, aby se tato problematika řešila různými nařízeními či opatřeními.“*²⁴ Poslanec tedy zastává pravicovou pozici odmítající regulace a nařízení a to i v případě genderových kvót.

Proti kvótám dlouhodobě vystupuje i místopředsedkyně TOP 09 Markéta Adamová: *„Zavádění povinných kvót jako snahu o navýšení počtu žen v politice nepovažuji za nejšťastnější cestu. Může se pak stát, že lidé budou na ženu političku pohlížet s pocitem,*

²¹ Euractive.cz <http://euractiv.cz/clanky/cr-v-evropske-unii/kvota-pro-vyssi-pocet-zen-ve-firmach-sklizi-hlavne-kritiku-010393/> [14. 4. 2017]

²² Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/cz/zeny-v-politice/poslanecka-snemovna/analyza-snemovna-2013> [14. 4. 2017]

²³ Web TOP 09. <http://www.top09.cz/regiony/moravskoslezsky-kraj/regionalni-organizace/top-zeny-do-top-kraje-21040.html> [14. 4. 2017]

²⁴ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? František Vácha, Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-frantisek-vacha> [18. 3. 2017]

*že není ve své pozici proto, že něco umí a prosazuje, ale jen proto, že doplňuje stanovené kvóty. Ve své podstatě to není nic jiného než pozitivní diskriminace. Považuji za mnohem spravedlivější rovné příležitosti pro všechny.*²⁵ I Adamová tak potvrzuje postoj své strany. Kvóty odmítá proto, že je považuje za pozitivní diskriminaci a Adamová zastává liberální pozici rovného zacházení se všemi bez rozdílu.

Jako jinou cestu podpory žen v politice Adamová navrhuje: *„Podporovala bych spíše taková opatření, která budou cílená nejen na politicky angažované ženy, ale matky/rodiče obecně. Klíč je podle mě v tom, aby na vyšších pozicích, které jsou časově náročné, měly ženy dobré podmínky pro skloubení práce s rodinou. Ať už je to formou flexibilních pracovních úvazků či navyšování kapacit předškolních zařízení.“*²⁶ Ale Adamová zároveň připouští, že je pro ženy problematické skloubit vyšší (i politické) pozice s jejich rolí, která se od nich očekává.

Helena Langšádlová prakticky souhlasí se svými kolegy, když o kvótách říká: *„Považuji je za nástroj sociálního inženýrství, který je vůči ženám mimořádně dehonestující. Jedinou cestou je aktivita samotných žen, jejich vstup do politických stran a povzbuzování jednotlivých žen, aby se nebály kandidovat na všech úrovních.“*²⁷

Navazuje tak na svou kolegyni. Kvóty jsou pro ni nerovným zacházením, které ženy jen ponižuje. Langšádlová ale zároveň hledá možnosti, jak ženy ke vstupu do politiky podpořit. Ani jedna poslankyně TOP 09 tedy neodmítá vyšší zastoupení žen v politice, ale odmítají kvóty jakožto „pozitivní diskriminaci“.

Europoslanci TOP 09 jsou v evropském parlamentu, spolu s europoslanci KDU-ČSL, členy Evropské lidové strany (EPP). EPP se ženským tématům věnuje velmi často. Členkou EPP je i Viviane Redingová, která předložila návrh na zavedení ženských kvót ve firmách. Kvóty připouští i europoslanec TOP 09, Luděk Niedermayer, který říká: *„...Pokud uvěřím, že vývoj se nezmění (což se zdá být zatím u nás pravděpodobné), jsou jisté*

²⁵ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Markéta Adamová, Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-marketa-adamova> [10. 3. 2017]

²⁶ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Markéta Adamová, Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-marketa-adamova> [10. 3. 2017]

²⁷ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Helena Langšádlová, Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-helena-langsadlova> [18. 3. 2017]

kvóty na určité pozice, či tlak na vyšší rovnost v politice a veřejných funkcí podle mne na místě, i když to je „second best“. Ekonomicky vzato, pokud jsou ženy stejně dobré jako muži, a přesto je jich v některých pozicích málo, znamená to, že posílení podílu žen zvýší kvalitu. Nebo ne?“ (Niedermayer 2015)

Niedermayer tedy kvóty, jakožto nástroj pro dosažení vyššího zastoupení žen v politice schvaluje. Ačkoli také připouští, že je to „sekond best“, tedy „nutné zlo“, které je ale důležité ve chvíli, kdy vyměřených cílů není možné dosáhnout přirozenou cestou.

Kvóty podporuje i další europoslanec TOP 09 Stanislav Polčák. Ten se dokonce připojil ke Koalici za vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice, kterou iniciovalo Fórum 50 %.²⁸

Další dva europoslanci TOP 09, Jiří Pospíšil a Jaromír Štětina, se ke kvótám pro ženy nevyjadřují. Pospíšil ještě jako poslanec ODS, v roce 2012 pouze prohlásil: *„Myslím si, že není důvod něco takového zavádět.“* (Hofrichterová 2012)

Postoj celé TOP 09 je klasická liberální pozice zaměřená na rovný přístup. K feminismu a jeho hodnotám je strana neutrální do chvíle, kdy by narušovaly rovnost. Kvóty jsou pro politiky této strany „sociální inženýrství“, „pozitivní diskriminace“ nebo „nerovné zacházení“. Poměrně jednotně tedy členové TOP 09 považují kvóty za levicový nástroj, který uměle (násilně) zasahuje do společnosti. Shodnou se na tom muži i ženy, ale opět platí, že jsou to ženy, které přichází s návrhy jiného řešení.

Problémem přístupu pravicových politiků, kteří kladou důraz na rovné zacházení, je argument, že nyní toto rovné zacházení neexistuje. Jsme v situaci, kdy by právě kvóty měly toto rovné zacházení zajistit.

Rozpor ve straně přichází s přesunem na evropskou úroveň. Někteří zástupci TOP 09 v EU kvóty podporují a jsou dokonce členové skupiny, z jejíž řad přichází iniciativa pro jejich zavedení. Zároveň ale nemůžeme říct, že celá EPP a s ní všichni europoslanci TOP 09 podporují zavedení genderových kvót.

²⁸ Fórum 50 %. Koalice 2015. <http://padesatprocent.cz/cz/podpora/mentoring-a-kvoty/kvoty> [14. 4. 2017]

7.1.3 Hnutí ANO 2011

Hnutí ANO se nedefinuje ani jako pravicové ani jako levicové. V roce 2013 bylo zastoupení žen v Poslanecké sněmovně za ANO 21,28 %. Ani ANO nemá specificky „ženské křídlo“ a podobně jako obě předchozí strany kvóty nepodporuje.

Ale i ANO má členy (členky), kteří se problematikou nízkého zastoupení žen v politice zabývají. Jedním z projektů hnutí byla Akademie žen ANO, která organizovala přednášky týkající se problematiky žen v politice. Jejimi garanty byly Radka Maxová a Jaroslava Jermanová, obě členky ANO.²⁹ Přesto se ani jedna na podporu kvót nevyjádřila.

Andrej Babiš, předseda hnutí ANO a ministr financí, označil kvóty za nesmyslné s tím, že jeho hnutí vždy preferovalo ženy i bez kvót. *„Naše hnutí vždy preferovalo ženy. Máme primátorku v Praze, máme eurokomisařku. Nevím, proč bychom měli mít kvóty.“* (Kopecký 2015)

I ostatní poslanci z hnutí ANO nejsou kvótám nakloněni. Například Poslanec Brázdil dokonce lituje všech žen, které se snaží stát muži. V rozhovoru pro Fórum 50 % se vyjádřil takto: *„...slečny a ženy..., mám vás všechna rád a je mi moc a moc líto, že se chcete stát muži. Pro mne a mnoho dalších mužských se prosím nechtějte stát někým jinými, než jste!!!!!!!!!!!!“*³⁰

Poslanec se tedy dostává do pozice, kdy nejenže vystupuje proti kvótám, například ze svého pravicového postoje, ale odmítá ženy v politice. Ženy, které se dostávají do politiky, se podle něho staví do mužské role.

Poslanec Berkovec pak používá oblíbený argument „přirozené cesty“, který se opakuje u více politiků: *„Pokud společnost sama nevyspěje a nedospěje sama do stadia, kdy bude přirozené a vyvážené zastoupení žen v politických stranách, řídicích funkcích a vůbec ve všech jejích strukturách, žádná nařízení a kvóty to nespasí.“* Za cestu považuje: *„Kromě kultivování a tolerance – také větší odvahu žen k vlastnímu prosazování. Kterou pochopitelně podpoří jejich rodiny, partneři i společnost. (...) Přehnaná feminizace a*

²⁹ Web ANO. Harmonogram Akademie žen ANO.

<https://www.anobudeli.cz/cs/makame/archiv/novinky/harmonogram-akci-akademie-zen-ano-11311.shtml> [14. 4. 2017]

³⁰ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Milan Brázdil, Fórum 50 %

<http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-milan-brazdil> [10. 3. 2017]

emancipace podle mě ženy poškozuje, nutí je suplovat mužské role. A to nikdy nemůže dopadnout dobře.“³¹

Poslanec, i když umírněně, navazuje na svého kolegu Brázdila. I on považuje přílišnou emancipaci žen za stavění žen do mužských rolí. Zároveň připouští, že se situace vyvíjí a odvážné ženy se s podporou rodiny do politiky dostat mohou, ačkoli ne díky kvótám.

Poslankyně Šánová se vyjádřila takto: *„Zavádění kvót považuji za naprosto nevhodný prostředek. Nevidím důvod, proč hledat cesty k vyrovnání zastoupení mužů a žen v politice. Pokoušela bych se hledat cesty, které přivedou do politiky lidi schopné a nezkorumpovatelné, bez ohledu na pohlaví.“³²*

Paní poslankyně Šánová, je jednou z menšiny žen, která nepovažuje malý počet žen v politice za problém. Mluví o „lidech“, kteří budou schopní politici, ne o „ženách“. Z předchozích i následujících citací je ale zřejmé, že tento názor není u žen političek častý.

Poslankyně Pastuchová není sice tak kritická, nicméně kvóty také nepodporuje a říká: *„Kvóty na cokoli mě osobně trochu děsí. Při výběrů kandidátů by mělo rozhodovat to, co daný člověk umí, jaké má zkušenosti a co může nabídnout. Podle mého názoru by pomohla osvěta. Více ukazovat ženám jiné ženy, které do politiky šly a zvládají to.“*

Poslankyně Pastuchová se zamýšlí i nad tím, proč ženy do politiky nechtějí: *„Sama vím, jak moc to je časově náročné, stresující a občas i demotivující. Kdyby moje dcera nebyla už dospělá a musela bych se o ni starat, dělat politiku na vrcholové úrovni by bylo hodně těžké. Je tedy vždy nutné zvážit všechna pro a proti. Ženy jsou v tomto možná důslednější a méně ochotné riskovat.“³³*

³¹ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Stanislav Berkovec, Fórum 50 %
<http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-stanislav-berkovec> [13. 3. 2017]

³² Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Zuzana Šánová, Fórum 50 %
<http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-zuzana-sanova> [10. 3. 2017]

³³ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Jana Pastuchová, Fórum 50 %
<http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-jana-pastuchova> [13. 3. 2017]

Pastuchová se tak svou pozicí blíží ostatním ženám z pravicových stran. Kvóty odmítá, ale problém analyzuje a navrhuje jiná řešení.

Všichni europoslanci jsou v Evropském parlamentu členy skupiny Aliance liberálů a demokratů pro Evropu. Tato skupina je velmi liberální, mimo jiné se zasazuje také o ochranu životního prostředí a práv menšin a je proti jakékoli formě diskriminace. ALDE také podporuje kvóty pro ženy. Byla to právě členka ALDE, která byla zpravodajkou pro návrh Vivian Redingové.³⁴

Pro zavedení kvót je i česká eurokomisařka Věra Jourová, která je také členka hnutí ANO. Sama přišla s návrhem na zavedení 40% kvóty pro ženy ve firmách, o kterých se pokusila přesvědčit i své spolustraníky z hnutí ANO. (Lang 2014)

Samotní europoslanci ANO se ve svých názorech na kvóty liší. Například europoslankyně Dita Charanzová o kvótách říká, že: *„Pokud nebudeme vytvářet příznivější podmínky pro sladování rodinného a pracovního života žen, samy kvóty nejpalčivější problémy stejně nevyřeší. Za podstatnější proto považuji třeba to, aby měly ženy zajištěno dostatečné zázemí v péči o dítě, aby nemusely volit mezi dětmi a kariérou.“* (Charanzová 2015)

Proti kvótám vystupuje i Pavel Telička, pro kterého toto téma není vůbec klíčové: *„...zavedení 40% kvóty pro ženy ve vedení firem relevantním tématem pro současnost není. Zbytečnými normami se byznys nyní dusí.“* (Dohnal 2012)

Naopak smířlivější ke kvótám je europoslankyně Martina Dlabajová. Ta sdílí názor Vivian Redingové: *„Nemám ráda kvóty, ale mám ráda to, co kvóty dovedou. ... Cíl kvót je skvělý, pod něj se okamžitě podepíši, ale nejsem přesvědčená, že kvóty jsou správným nástrojem na zvýšení počtu žen v politice. Správným nástrojem je (...) postupná změna mentality a uvažování v celé společnosti.“* (Dlabajová 2015)

Zbývajícím europoslancem Petr Ježek se k tématu nevyjadřuje.

³⁴ Parlament pro kvóty ke zvýšení zastoupení žen v politice a byznysu. Tisková zpráva – Práva žen/rovné příležitosti 13. 3. 2012. <http://www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/20120313IPR40566/parlament-pro-kv%C3%B3ty-ke-zv%C3%BD%C5%A1en%C3%AD-zastoupen%C3%AD-%C5%BEen-v-politice-a-byznysu> [14. 4. 2017]

V rámci hnutí ANO panuje největší rozpor ze všech politických stran. V jeho řadách jsou lidé, kteří kvóty podporují, ačkoli všichni podporovatelé působí na evropské úrovni. Dále lidé, kteří se ke kvótám staví relativně neutrálně, ale i ti, kteří je silně kritizují jako poslanec Brázdil. Nalezneme zde tedy názory jako v celém politickém spektru ostatních stran, od těch nejvíce kritických konzervativně pravicových, až po liberální a levicové. To souvisí s faktem, že hnutí ANO není klasicky zakotvené na pravo-levém spektru, jak jsme zvyklí. V ANO ani nepozorujeme žádný společný „ženský moment“, jakousi sociální perspektivu, která by názorově propojovala ženy hnutí ANO.

Tyto závěry potvrzuje i samotný předseda Babiš. Říká, že kvóty nepotřebuje a nepodpořil je ani v rámci vládní koalice. Nicméně v jeho hnutí ženy opravdu jsou a dostávají se i do vyšších pozic. Ačkoli je velmi pravděpodobné, že samotného Babiše žena v čele strany nikdy nevystřídá. Většina členů ANO již několikrát potvrdila, že jsou svému předsedovi oddaní. Mohli bychom i spekulovat, zda některé ženy, například Jermanová a Marxová, kvóty přijímají, ale s ohledem na svého předsedu se k nim nevyjadřují. Chování Babiše také naznačuje, že dobře reaguje na názor společnosti, která není kvótám nakloněna, ale ženy v politice podporuje, jak popíšu níže v textu.

7.1.4 ČSSD

ČSSD je levicovou stranou, která se k hodnotám feminismu staví otevřeně. Byli to právě její členové, kteří (hlavně Vladimír Špidla v souvislosti se vstupem do EU) přinesli feministická témata do české politiky. ČSSD také podporuje kvóty, které sama naplňuje v případě obsazování stranických orgánů, jako jsou post místopředsedy ve vedení strany nebo místopředsednické posty ve výkonných výborech. (Šprincová 2012, str. 18-19)

ČSSD má také své „ženské hnutí“ Sociálně demokratické ženy. Jde o sdružení žen v rámci strany, které se snaží prosazovat ženy do politického a veřejného života, obhajovat zájmy žen, prosazovat ženy v orgánech ČSSD a tak podobně.³⁵

Návrh na zavedení genderových kvót podporoval i premiér Bohuslav Sobotka, který je kvótám dlouhodobě nakloněn. Byl to právě on, kdo prosadil stranické kvóty v ČSSD. Rozhodl se tak následovat mnoho evropských sociálně demokratických stran, např. z Finska, Švédska, Belgie ale i Španělska. (Smiggels Kavková 2014)

³⁵ Sociálně demokratické ženy. <http://sdz.socdem.cz/> [15. 4 2017]

Přestože to byla právě ČSSD, kdo přišel s posledním návrhem na zavedení genderových kvót, tak ne všichni její poslanci kvóty podporují. Kdo například s kvótami nesouhlasí, je poslanec Velebný: *„S kvótami zásadně nesouhlasím. Žádné opatření nenavrhuji, ale mám za to, že ženy si musí své postavení ve společnosti vybojovat přirozenou cestou.“*³⁶

Dalším poslancem ČSSD, který kvóty striktně odmítá, je Jiří Koskuba, který kvóty považuje za: *„...naprosto nesmyslné a dehonestující. Jsem upřímně zvědav, kam až s tzv. kvótami půjdeme. Kupř. v mé civilní profesi, v nemocnici, je zoufale nenaplňujeme u mužů. Nu a havířina je bezpochyby zase zcela opačný pól. Připadá Vám toto přirovnání šílené? Nedívím se. Jenže až tam to vše jednou může dojít“. Tímto Koskuba ukazuje, že stojí mimo oficiální názor strany a za kvótami určitě nestojí.*

Poslanec Koskuba také říká, že kvóty nejsou potřeba, protože: *„Kandidovat může takřka každý občan ČR starší 18ti let. Stejně jako vstoupit do politické strany nebo údadného hnutí. Pak, ve vší účtě, žádná další řešení nejsou potřebná.“*³⁷ Tímto argumentem se pak Koskuba blíží argumentaci pravicových politiků, neboť klade důraz na rovné zacházení.

Kdo je naopak z ČSSD, kromě samotného Dienstbiera, na straně zavedení kvót, je poslankyně Bohdalová, ministryně Marksová nebo ministr Milan Chovanec. Ministr Chovanec je spolupředkladatelem návrhu na zavedení kvót a společně s ministrem Dienstbierem tvrdí že: *„Cílem návrhu je větší zapojení žen do veřejného a politického života prostřednictvím zastupitelských sborů. Zvýšení podílu žen na rozhodovací činnosti zavedením vyrovnávacích opatření koresponduje s některými představami demokratické společnosti o spravedlnosti, férovém přístupu a o lidských právech.“*

Poslankyně Bohdalová je jednou z těch, kteří se ke kvótám staví nejotevřeněji. *„Celkově nejsem nadšená z kvót, protože právě jejich zavádění může vést k řadě komplikací a je to v některých případech příklad toho pokusu o skokovou změnu. Já mám raději evoluci a stavbu na důkladných základech. Nicméně pokud jsou kvóty nastaveny rozumným*

³⁶ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Ladislav Velebný, Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-ladislav-velebny> [10. 3. 2017]

³⁷ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Jiří Koskuba, Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-jiri-koskuba> [18. 3. 2017]

způsobem a jsou přijaty v konsenzu, pak je to jistě legitimní krok k nápravě situace.“
(Nachtmann 2015)

Bohdalové ale připadá důležité, jakým způsobem budou kvóty zavedeny: *„Za podstatný ale považuji onen široký konsenzus – vnucené kvóty bez opravdu masivní podpory považuji za neužitečné a spíše za brzdu zlepšení situace.“*³⁸

Ministrně tedy kvóty podporuje, ale uvědomuje si jejich slabiny. Kvóty nebudou přijaty ani nebudou moci fungovat ne chvíli, kdy nebudou mít podporu politiků. Zavedení kvót ve chvíli, kdy je bude polovina politické reprezentace ignorovat, ztrácí smysl.

Ministryně Marksová je známá svými feministickými postoji. Kvóty samozřejmě podporuje a věří, že fungují: *„Doufám, že na tom sociální demokracie bude trvat. Není to výmysl české sociální demokracie, je to věc, která funguje řadu let v řadě evropských zemí, a protože ČR se v zastoupení žen ve vysokých funkcích řadu let pohybuje na nejnižších příčkách, tak kvóty jsou více než na místě.“* (Kopecký 2015) Marksová tak potvrzuje stanoviska své strany a zapadá do levicového přístupu k této problematice.

ČSSD má v evropském parlamentu čtyři europoslance, kteří jsou všichni členy skupiny Progresivní Aliance Socialistů a Demokratů v Evropském parlamentu (S&D). Tato skupina zastává myšlenku evropské společnosti založené na příslušných svobodách, rovnosti, solidaritě a spravedlnosti. Bojuje mimo jiné za sociální spravedlnost a spravedlivější a demokratičtější Evropu.³⁹ S&D je za evropskou stranou zelených považována za druhou nejotevřenější ženám a její členové podporují zavedení genderových kvót.⁴⁰

Jednou z europoslankyň ČSSD je Olga Sehnalová, která kvóty podporuje a podpořila i návrh Vivian Redingové, protože: *„Ve struktuře obyvatelstva je více vysokoškolsky vzdělaných žen než mužů. Obsazování vrcholných pozic ve firmách této*

³⁸ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Vlasta Bohdalová, Fórum 50 %
<http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-vlasta-bohdalova>
[10. 3. 2017]

³⁹ Progresivní Aliance Socialistů a Demokratů v Evropském parlamentu
<http://www.europarl.europa.eu/elections-2014/cs/political-groups/group-of-the-progressive-alliance-of-socialists-and-democrats> [15. 4. 2017]

⁴⁰ Rejchová, Zuzana. Ukažte ženám, co všechno mohou změnit. Fórum 50 %.
<http://padesatprocent.cz/cz/ukazte-zenam-co-vsechno-mohou-zmenit> [15. 4. 2017]

*skutečnosti ale zdaleka neodpovídá.*⁴¹ Sehnalová tak vlastně poukazuje na nerovnost, kterou by chtěla kvótami narovnat.

Europoslanec Pavel Poc by podpořil směrnici, která by podporovala vyrovnanost platů: *„To by bylo opatření, které by bylo skutečně extrémně pozitivní.“* (Novák, Knitl, Schusterová 2014) Ke kvótám se ale, podobně jako ostatní europoslanci ČSSD Jan Keller a Miroslav Poche, blíže nevyjadřuje. Což také nahrává otázce, jaký je přístup mlčící většiny členů ČSSD. Jak moc se odlišuje přístup většiny politiků ČSSD, kteří se ke kvótám nevyjadřují, od oficiálního stanoviska strany.

ČSSD je strana otevřená feministickým hodnotám. Nahrává tomu její chování jak na domácí tak na evropské scéně. Je iniciátorem zavedení kvót v české politice a zároveň jsou její europoslanci členy skupiny Evropského parlamentu, která kvóty rovněž podporuje.

I v této straně ovšem nalezneme rozdílné názory. Tyto rozdíly ovšem nejsou tak markantní jako například u hnutí ANO a zároveň nejsou rozdělené pomyslnou hranicí EU. Jak již bylo řečeno, většina členů, kteří se ke kvótám vyjadřují, je podporuje. Ti ostatní zastávají spíše neutrální pozice, ke kvótám se nevyjadřují nebo mluví o jiných řešeních, nicméně kvóty přímo nekritizují.

7.1.5 KDU-ČSL

Strana KDU-ČSL je specifická svou středovou pozicí a zároveň křesťanskými konzervativními hodnotami. Tradičně se také věnuje rodinné politice, KDU ale upřednostňuje klasickou rodinu, v jejímž pojetí je žena hlavně matka.

Tato politika se s feminismem spíše vylučuje, nicméně v rámci strany nalezneme i frakce, které ženy podporují a orientují se přímo na jejich problémy. Strana má například své Sdružení žen KDU-ČSL.⁴²

Předseda druhé vládní strany, která loni návrh na kvóty zamítla, Pavel Bělobrádek také sám příznivcem kvót není a vnímá je velice problematicky: *„Nejsem příznivcem tohoto zákona. Mám za to, že je dokonce protiústavní, protože zasahuje do*

⁴¹ České europoslankyně se v názoru na kvóty liší. <http://euractiv.cz/clanky/socialni-politika/ceske-europoslankyne-se-v-nazoru-na-kvoty-lisi-011320/> [15. 4. 2017]

⁴² Sdružení žen KDU-ČSL. <http://zeny.kdu.cz/domu> [15. 4. 2017]

*práva na svobodnou politickou soutěž. V KDU-ČSL máme i bez kvót ve vedení dvě místopředsedkyně.*⁴³

Jako většina jeho mužských kolegů také neklade celému problému velký důraz. Svým postojem se blíží liberálnímu přístupu, který zastává například TOP 09. Bělobrádek pak dodává: *„Nemyslím si, že naším cílem by mělo být za každou cenu vyrovnat zastoupení mužů a žen v politice. Naším cílem je umožnit každému, jak mužům, tak ženám, aby se mohl skutečně svobodně rozhodnout, zda chce vykonávat politickou funkci.“*⁴⁴ Čímž popírá nutnost řešení problému vyrovnaného zastoupení žen a mužů v politice.

Zároveň jde o konzervativní stranu s tradiční rodinnou politikou, která se nezapře ani v jejich přístupu ke kvótám a obecně řešení situace vyrovnaného zastoupení žen: *„KDU-ČSL prosazuje rozšiřování nabídky předškolních zařízení a vůbec péče o děti. Pokud se ale žena rozhodne věnovat více dětem než politické kariéře, máme pro to pochopení, stejně jako pro to, že tuto roli převezme muž. Je to věc dohody v rodině.“*⁴⁵ KDU tedy podobně jako na pravolevém spektru zastává i v případě kvót jakousi středovou pozici, kdy na jednu stranu kvóty odmítá, ale na druhou se snaží ženy podpořit skrze rozšíření možností péče o děti. Tento postoj je srovnatelným s většinou pravicových političek žen.

Dalším členům KDU-ČSL připadá návrh přehnaný až nesmyslný. Marian Jurečka dokonce říká: *„Mně přijde absurdní, že návrh jde do takových detailů, kde je muž jednička, že musí být dvojka žena. Když bude premiér muž, tak bude muset být vicepremiér žena? Kam to až půjde?“* (Kopecký 2015) Více než samotné kvóty tak Jurečka kritizuje konkrétní návrh. Neříká, že je proti všem kvótám, možná by některou z umírněnějších forem kvót přijal. Otázkou je, zda by taková forma měla nějaký smysl.

Ministr Daniel Herman vyjádřil svůj pohled takto: *„Kvóty na to, kolik kde má být žen, asi nejsou tím řešením, které je optimální. Já to pokládám spíše za diskriminační. Určovat nějaká čísla, tudy by asi cesta jít neměla. Nemělo by to být určováno od stolu.“*

⁴³ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Pavel Bělobrádek, Fórum 50 %
<http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-pavel-belobradek>
[18. 3. 2017]

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ tamtéž

(Kopecký 2015) Herman se tedy staví proti regulacím nadiktovaným shora a kvóty obecně považuje za diskriminační.

Poslanec Klaška se, podobně jako jiní, přiklání k tomu, že jsou kvóty nepřirozené. Na druhou stranu pan poslanec podporuje vyšší zastoupení žen v politice, čímž se od vedení své strany odlišuje: *„Kvóty považuji za nepřirozené. Jsem pro podporu žen v politice, ale i ve vedení firem a dalších vedoucích pozicí. Ale jsem pro přirozenou cestu. Kvóty mohou být kontraproduktivní. Ženy mohou být brány pouze formálně a mohou být muži přehlíženy a považovány za zátěž. To se může týkat i těch schopných, které by se na svá místa dostaly i bez kvót. (...) Strany si musí uvědomit přínos žen, dávat jim prostor a být family friendly.“*⁴⁶

Europoslanci KDU-ČSL působí ve skupině EPP, jejíž pozice jsem popsala výše. Přesto jsou pozice všech tří europoslanců různé. Europoslanec Pavel Svoboda se o kvóty nezajímá, jeho kolega Tomáš Zdechovský pak proti kvótám vystupuje a myslí si, že se v důsledku obrátí proti ženám: *„Domnívám se, že kvóty pro ženy budou spíše chápány jako neoprávněné a nezasloužené privilegium a zvláštní druh protekce, o kterou se zasloužil Brusel. Navíc, tyto kvóty jsou urážlivé vůči ženám, které se do vedení firem dostaly vlastním přičiněním a prosadily se v poctivé soutěži.“* (Zdechovský 2013)

Naopak vyšší zastoupení žen v politice je důležitým tématem pro europoslankyni Michaelu Šojdovou. Šojdová je velkou zastánkyní zapojení žen do politiky. Byla to právě ona, kdo založil stranické sdružení žen a o ženskou otázku se dlouhodobě zajímá. Přesto u ní převládá konzervativní názor a upřednostňuje jiná, měkčí řešení než kvóty. Podle ní je nutné hlavně vysvětlovat, proč je zapojení žen do politiky důležité a zvolit proto takové nástroje, které jsou pro lidi přijatelné. Mezi ně řadí například pozitivní nástroje jako je podpora a motivace, nikoli sankce. I tak ale zdůrazňuje, že ji kvóty neuráží, k jejich zavedení by ale svolila až v krajní situaci, kdy politické strany nevyslyší přání voličů a ženy na kandidátky nenavrhnou.⁴⁷

Postoj KDU-ČSL je velmi ovlivněn jejich postojem k rodině. To je patrné i z mnoha názorů jejich členů. Jejich důvody pro odmítání kvót jsou založené buď právě na rodině,

⁴⁶ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Jaroslav Klaška, Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-jaroslav-klaska> [18. 3. 2017]

⁴⁷ Rozhovor s Jiřím Dienstbierem, Michaelou Šojdovou a Monikou Horákovou. Názory a argumenty 7. 1. 2017, Český Rozhlas <http://prehraovac.rozhlas.cz/audio/3776843> [19. 3. 2017]

nebo na formálních náležitostech návrhu, který odmítli. Obecně ale nejsou členové této strany ke kvótám tak kritičtí a jazyk, který ke kritice používají je mírnější než u jiných stran.

Ačkoli se KDU-ČSL zabývá ženami a jejich problémy, nezastává pozice feminismu. Stejně to vidí i její europoslanci. Přesto jistý posun v otevřeném postoji Šojdrové je tu znatelný.

7.1.6 KSČM

KSČM je ženám i hodnotám feminismu velmi otevřená. V rámci strany existují platformy, které sdružují ženy a některé se dokonce přímo soustředí na feminismus a tento pojem přímo používají. Jednou z nich je Levicový klub žen – levicově orientované sdružení žen i mužů, usilujících o rovnoprávné postavení žen a mužů ve společnosti. Jedním z témat, kterému se klub věnuje, je také současný feminismus.⁴⁸ Dalším orgánem zabývajícím se ženami je Komise žen ÚV KSČM - odborná komise nejvyššího stranického orgánu. Ta se mimo jiné také zasazuje o zavedení kvót.⁴⁹

KSČM sice sama kvóty neuplatňuje, ale pro každé volby vydává povinné doporučení nominovat alespoň jednu ženu do třetího místa kandidátky. Obecně je zastoupení žen v KSČM vysoké. (Šprincová 2012, str. 18-19)

Strana KSČM a její poslanci jsou kvótám obecně nakloněni. Zastánkyní kvót je tak například i poslankyně Soňa Marková: *„Já osobně dlouhodobě podporuji všechna opatření ve prospěch vyššího zastoupení žen v rozhodovacích procesech, včetně tzv. kvót.“*⁵⁰

Poslankyně Marková má zároveň jasno v tom, co by měl stát udělat, aby podpořil vstupování žen do politiky: *„...považuji za nezbytné, aby stát věnoval více pozornosti podpoře zajištění kvalitních a finančně dostupných služeb pro rodiče, především jeslí, mateřských školek a mimoškolních aktivit. Důležitá je také podpora zavádění částečných, flexibilních, sdílených úvazků a práce z domova. Stát, konkrétně ministerstvo školství, by měl zařadit výchovu k vyrovnanému zastoupení žen a mužů do vzdělávacích plánů pedagogických fakult a školních osnov všech stupňů škol. Je nutné též podporovat potírání*

⁴⁸ Levicový klub žen. <http://www.lkzen.cz/levicove-kluby-zen/kdo-jsme> [15. 4. 2017]

⁴⁹ Komise žen KSČM <http://komisezenkscm.cz/?cat=7> [15. 4. 2017]

⁵⁰ Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Soňa Marková, Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-sona-markova> [18. 3. 2017]

*dehonestujících a sexistických vystoupení i reklam v médiích.*⁵¹ Marková je tedy zastánkyní kvót, ale zároveň také podporuje ostatní opatření na podporu žen, o kterých mluví i politici, kteří zastánci kvót nejsou.

Kvóty podporují ale i komunističtí politici muži. Jedním z nich je například Karel Šídlo, který v kvótách vidí: *„možnost, jak ovlivnit vyšší účast žen na kandidátkách a následně v politice, včetně orgánů stran.*“⁵²

Členové KSČM jsou feminismu i kvótám stejně otevření i na evropské úrovni. Všichni tři její europoslanci jsou ve skupině Konfederace Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice, která je považována za nejvíce otevřenou ženám i genderovým kvótám. Ve volbách dokonce skupina používá tzv. „zipový systém“. Na jejích kandidátkách se tedy pravidelně střídá muž a žena.⁵³

Paradoxní je, že europoslanci KSČM se ke kvótám prakticky nevyjadřují. Pro Jiřího Maštálku ani Jaromíra Kohlíčka nejsou kvóty téma. Třetí komunistická europoslankyně Kateřina Konečná pak kvóty nekritizuje, ale upozorňuje i na jiná ženská témata. *„Mně přijde, že se nedostatečně otevírají témata, kterým by se české feministky mohly věnovat. (...) Mluvím o problému, jenž se týká stovek tisíc žen důchodového věku.*“ (Konečná 2017)

Komunistická strana tradičně kvóty podporuje. Jde o levicovou stranu, která prosazuje mnohá nařízená shora a nepovažuje je za sociální inženýrství. Proto, i v případě řešení nedostatečného zastoupení žen v politice, jde cestou nařízených kvót.

Opačně od ostatních stran, jsou kvóty důležitějším tématem pro některé politiky na domácí úrovni, spíše než například pro europoslance, kteří jsou ještě členy kvótám nejotevřenější skupiny evropských politiků.

7.1.7 Úsvit – Národní koalice

Domnívám se, že strana Úsvit je ve specifické pozici, která se nedá porovnat ostatními stranami, jež jsem již uvedla. Její přístup ke genderu je do značné míry

⁵¹ tamtéž

⁵² Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Karel Šídlo, Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-karel-sidlo> [18. 3. 2017]

⁵³ Rejchová, Zuzana. Ukažte ženám, co všechno mohou změnit. Fórum 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/ukazte-zenam-co-vsechno-mohou-zmenit> [15. 4. 2017]

ovlivněn přístupem k muslimským migrantům, který je pro tuto stranu klíčový. Migrační politice se například věnuje v pěti z osmnácti bodů svého programu, z toho čtyři jsou hned na prvních místech.⁵⁴

V rámci své genderové politiky tak Úsvit upozorňuje na utlačování žen islámem. Úsvit chce ženy chránit, aby například v budoucnu nebyly nuceny dodržovat islámské zvyky. V tomhle ohledu se na ženy soustředí do takové míry, že například některé poslankyně Úsvit uspořádaly seminář „Ženy proti islamizaci“.⁵⁵

Tím, že chtějí ženy chránit a říkají jim, že se mají obávat islámu, ale zároveň utvrzují stereotyp, proti kterému feminismus bojuje. A to, že jsou ženy slabší a potřebují mužskou ochranu. Jinak se ovšem strana ženám ani genderové politice nevěnuje.

Jediný kdo se ze strany Úsvit vyjádřil k genderovým kvótám, byl předseda poslaneckého klubu Úsvitu Marek Černoch, který se k návrhu ministran Dienstbiera postavil vstřícně: „Já s tím souhlasím. Angažuji se v boji proti týrání žen, a pokud by to mělo věci pomoci, klidně to podpoříme.“ (Martinek 2015) Ačkoli kvóty zřejmě nemají vliv na týrání žen, poslanec Černoch kvóty takto podpořil.

Genderovou politiku a přístup k feminizmu strany Úsvit lze hodnotit tedy jen těžko.

7.1.8 Strana zelených

Mezi českými stranami je to právě Strana zelených, která podporuje a zastává feminismus. Strana například, v roce 2013 vyhrála soutěž „strana otevřená ženám“, kterou vyhlašuje Fórum 50 %.⁵⁶ SZ má také svou odbornou sekci pro gender, která se věnuje i rodinným tématům a například podporuje aktivní otcovství.⁵⁷

Zelení se genderovou politikou zabývají opravdu do hloubky. Na posledním sjezdu strany v lednu letošního roku například představili návod na to, jak správně

⁵⁴ Program strany úsvit Národní koalice <http://www.usvitnarodnikoalice.cz/program-strany/> [21. 4. 2017]

⁵⁵ Seminář Úsvit, Ženy proti islamizaci. <http://www.usvitnarodnikoalice.cz/udalost/seminar-zeny-proti-islamizaci/> [21. 4. 2017]

⁵⁶ Strana otevřená ženám - podrobné výsledky 2013 <http://padesatprocent.cz/cz/strana-otevrena-zenam-podrobne-vysledky> [2. 4. 2017]

⁵⁷ Facebook genderové odborné sekce pro gender Strany Zelených. <https://www.facebook.com/gender.zeleni/> [16. 4. 2017]

genderově vyvážit oslovování lidí. Jejich „příručka“ šla do velkých detailů a týkala se i vět, které na první pohled vůbec problematické nejsou. (Hovorková 2017)

Sama Strana zelených uplatňuje kvóty při volbě orgánů strany podobně jako ČSSD, ale navíc ještě při sestavování volebních kandidátek. V orgánech i na kandidátkách tak musí být v každé trojici zastoupena obě pohlaví. Takto je zaručeno zastoupení žen nejméně 30 %. Zastoupení žen ve Straně zelených je ale vyšší a celkově nejvyšší ze všech politických stran v ČR. (Šprincová 2012, str. 18-19)

Strana zelených patří mezi politické strany, které se kvót zastávají nejvíce. Názor strany reprezentovala například Monika Horáková, členka předsednictva strany, která upozorňuje, že ženský pohled je v politice důležitý hlavně kvůli problémům, které pocítují převážně ženy. Jde například o ženy postižené chudobou, matky samoživitelky nebo nerovnost platů.⁵⁸

Další členkou Zelených, která vyjádřila podporu kvótám, je Tatiana Kondrádová, která říká: *“Ženy čelí bariérám, které muži v politice neznají. Podporuji kvóty v politických stranách při obsazování stranických funkcí a při sestavování kandidátních listin. Kvóty sice neřeší příčinu nízkého zastoupení žen v politice, ale jsou rychlým, efektivním a levným nástrojem, jak zvýšit politickou participaci žen.”*⁵⁹ Do jisté míry tak shrnuje klady i nedostatky zavedení genderových kvót. Je jejich zastánkyní, protože díky nim dojde k narovnání nerovnosti. Na druhou stranu si uvědomuje, že kvóty nevyřeší příčiny této nerovnosti, ale přesto je pro ní vyšší zastoupení žen v politice důležité a podpoří ho i takto.

SZ momentálně nemá své zastoupení v Evropském parlamentu. Nicméně Evropská strana zelených, jak už jsem popsala výše, je feminismu i kvótám nakloněna také.

⁵⁸ Rozhovor s Jiřím Dienstbierem, Michaelou Šojdovou a Monikou Horákovou. Názory a argumenty 7. 1. 2017, Český Rozhlas <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3776843> [19. 3. 2017]

⁵⁹ Žáče, Jenda. Diskuse o překážkách pro ženy v politice: Zúčastní se i Zelené kandidátky na nadějnou političku. Web Strany Zelených, 1. 4. 2016. <http://www.zeleni.cz/zelene-politicky-budou-diskutovat-o-prekazkach-pro-zeny-v-politice-zucastni-se-i-zelene-kandidatky-na-nadejnou-politickou-2016/> [6. 5. 2017]

7.2 Srovnání postojů politických stran mezi sebou

Z předchozího textu je jasné, že kvóty obecně více prosazují levicové strany. Kvóty jsou pro ně příležitostí k spravedlivějšímu zastoupení žen v politice. Tyto ženy se pak mohou podílet na řešení problémů, které se jich přímo dotýkají. Problémy spojené přímo se ženami jsou často sociálního rázu, Zelení jmenují například ženy samoživitelky nebo fakt, že ženy jsou častěji postižené chudobou. Je tedy přirozené, že jde o téma pro levicové strany.

Ty pravicové většinou zastávají liberální pozici zaměřenou na rovný přístup. Kvóty jsou pro ně pozitivní diskriminací a omezují svobodnou volbu. Problémem spojeným se ženami, jež by mohl zajímat pravicové strany, je (ne)vyrovnanost platů. Zároveň je ale tento problém často sporný a mnohými neuznaný.

Problematické je v tomto rozdělení zařazení hnutí ANO, jež nelze zařadit ani do jedné skupiny. Obecně hnutí zastává velice specifickou pozici, které se nedá přirovnat ani jedné z ostatních zkoumaných stran, k čemuž se podrobněji ještě dostanu.

Při odhlédnutí od politické příslušnosti se ukázalo, že nízké zastoupení žen v politice považují za problematické téměř všechny politicky ženy. Ačkoli se neshodnou na způsobu jeho řešení ani na přístupu k feminizmu, je to podle nich problém, kterému je třeba věnovat pozornost. Tento moment se neobjevuje u hnutí ANO, jehož některé členky se ztotožňují s názorem převažujícím častěji u politiků mužů. A to že nevyrovnané zastoupení pohlaví není problém a není tedy nutné ho řešit. Tito politici naopak uvádí, že ženy v politice se staví do pozice mužů, což není správné ani přirozené.

Stranou, která je feminizmu i kvótám nejvíce otevřená, je Strana zelených. Hned za ní pak můžeme zařadit KSČM a ČSSD. Naopak strana s nejvíce negativním postojem k feministickým hodnotám je ODS.

Nejrozporuplnější přístup zastává hnutí ANO a po něm KDU-ČSL. ANO je otevřené ženám a to i na vyšších funkcích, kam je samo dosazuje. Na druhou stranu je proti systémové změně, kterou by přinesly kvóty. KDU-ČSL se zajímá o problémy, jež se týkají žen, ačkoli se staví silně proti feminizmu. V jeho řadách ale najdeme i ženy, jež do jisté míry hodnoty feminizmu naplňují, ale nikdy by se za feministky neoznačily. Kvóty jsou pro ně krajním řešením, ačkoli připouští, že řešením problému by byly.

Zajímavé je i srovnání působení členů politických stran na domácí úrovni a na úrovni EU. Ve většině případů dochází k rozkolu, přičemž politici působící v EU jsou ke kvótám (i feminismu) otevřenější, než jejich čeští kolegové.

Největší rozkol mezi českým a evropským zastoupením v otázce kvót mají mezi sebou politici z TOP 09. Na české úrovni zastává TOP 09 pravicovou pozici s odmítavým postojem ke kvótám, jak jsme již popsala. V evropském parlamentu je ale situace odlišná a rovnou dva europoslanci TOP 09 se otevřeně staví za zavedení kvót a to bez výhrad. Druhou stranou, jejíž čeští a evropští zástupci se v názoru na kvóty mívají, je KSČM. Paradoxně strana, jejíž některé frakce otevřeně mluví o podpoře feminismu a jeho hodnot, má v evropském parlamentu zastoupení, které se ke kvótám prakticky nevyjadřuje. Přesto ale nevíme, jestli se jejich názor liší. Tento názorový rozkol není tedy tak velký jako v případě TOP 09.

Naopak shodu nalezneme v ODS. Její členové jednotně kvóty odmítají a nezáleží na tom, kde vykonávají své funkce. Odlišnost názorů v hnutí ANO je na evropské úrovni podobná jako na domácí scéně. I tam se objevují různorodé názory od souhlasných až po kritické.

Závěr

Ve své práci jsem definovala genderové kvóty, popsala jejich typy a možnosti. Zároveň jsem se zaměřila na politické strany, na jejich přístup ke kvótám, ale i obecně k feminismu. Věnovala jsem se také odborným argumentům, jež uvádí mnozí teoretici a pokusila se o jejich porovnání s argumenty současných i bývalých politiků, hlavně v období od roku 2009 do současnosti, kdy byla debata o genderových kvótách v české politice nejvíce aktuální. Argumenty českých politiků jsem také zasadila do kontextu s jejich kolegy působícími na úrovni EU.

Ukázalo se, že podle odborných zdrojů neexistuje žádný důkaz o tom, že větší zastoupení žen v politice by mělo mít negativní dopad. Naopak se potvrzuje, že smíšené skupiny i vedení dosahují lepších výsledků. (Pande, Ford 2011, str. 3) A zároveň, zavedení kvót zatím nikdy nezpůsobilo trvalý odpor voličů k politice nebo volbám. Spíše se také ukazuje, že skupiny, které byly do té doby tradičně mužské, se snaží minimalizovat negativní dopady kvót. Lídři politických stran reagují strategicky a snaží se do svého vedení ženy zapojit. (Pande, Ford 2011, str. 3) Zároveň je zde stále patrný antifeministický přístup, který se původně rozvinul v 90. letech. Tato antifeministická vlna ovlivnila naši společnost tak, že se její prvky přenesly až do současnosti.

Hlavní rozpor argumentů mezi příznivci a odpůrci kvót je založen na tom, zda je potřeba nějakého „podpůrného nařízení“ na podporu žen v politice nebo se máme spolehnout na přirozený vývoj. Domnívám se, že je důležité přijmout fakt, že ženy jsou podrepresentovány. Kvóty tak nejsou prostředkem pro diskriminaci mužů, ale nástrojem narovnání nerovností. Slouží k dosažení spravedlivého zastoupení nebo minimálně příležitosti k němu (v případě kvót na kandidátních listinách, neboť volič, když bude chtít, může kroužkovat pouze jedno pohlaví). Cesta přirozeného vývoje se ukazuje jako nedostatečná. Předpoklad dosažení rovného zastoupení žen a mužů v politice přirozeným vývojem, se odhaduje na stovky let.

To, že jsou genderové kvóty i feminismus v České republice stále kontroverzním tématem, je dáno i historickým kontextem naší země. V době komunismu došlo k mnohým, shora nadiktovaným nařízením, která teoreticky naplňovala představu

západních feministek. Například nucený nástup žen do zaměstnání. Na druhou stranu, tyto ženy stále kromě zaměstnání měly na starost celou domácnost a děti. I přes politické 30% kvóty byly dosazovány na své pozice pouze formálně a na mocenské pozice se prakticky nedostávaly.

V období demokratizace našeho státu dávaly ženy přednost nad specificky ženskými právy, právům lidským. I když se samy v disentu angažovaly, nikdy se nepovažovaly za feministky a nechtěly za ně být ani označovány. Přesto svým chováním naplňovaly představu a hodnoty feminismu. Feminismus tedy v komunismu přítomen byl, ač možná ve specifické nebo do jisté míry skryté podobě.

Se změnou režimu přišly i nové debaty o ženských právech a feminismu. Přesto nastalo období tzv. antifeministické vlny a to ve všech ohledech. Na politické scéně se objevila „nová pravice“, která se soustředila pouze na ekonomiku. Média se ženám taktéž nevěnovala. „Proženská“ témata otvíraly pouze výjimečně některé autorky z vlastního zájmu. Ve společnosti pak zavládl názor, že plné emancipace žen již bylo dosaženo a feministky jsou ženy, které se cítí být více, než muži. Ženy, které muže nesnáší a prosazují pouze radikální myšlenky. Obecně byl feminismus vnímán jako levicový, případně vnucený ze zahraničí.

Došlo ke stigmatizaci feminismu a tento postoj se začal jen velice pomalu proměňovat díky nástupu levicových stran a také vlivu Evropské unie. Postupně si i česká společnost začala uvědomovat problém nedostatečného zastoupení žen v politice. Příkladem může být vznik ženské stínové vlády, který jsem v textu popsala. Na druhou stranu tento příklad žen, které sestavily stínovou vládu, a přesto odmítaly feminismus, je podle mého názoru dobrým vyjádřením situace, ve které se ČR v 90. letech nacházela.

Téma genderu je v EU mnohem aktuálnější než u nás a tomu odpovídají i její návrhy, které ale ČR nepodporuje. Přesto se hlavně díky EU o problémech spojených s pohlavím, nevyrovnaným zastoupením nebo přetrvávajících stereotypch bavíme, upravujeme naše názory a posouváme se dál.

Prvním relevantním návrhem na zavedení genderových kvót byl návrh Michaela Kocába v roce 2009. Ten sice nebyl přijat, ale odstartoval vášnivé diskuse jak mezi politiky tak ve společnosti. Zároveň se ke kvótám začaly hlásit některé politické strany, které kvóty dobrovolně přijaly do svých stanov.

S druhým návrhem na zavedení kvót přišel Jiří Dienstbier. Ani tentokrát ale návrh neprošel, na druhou stranu se ale toto téma znovu otevřelo a politici byli nuceni obhajovat svá stanoviska. Tato stanoviska jsem pak použila ve své práci a došla k zajímavým závěrům.

Ukázalo se, že pro otázku kvót je klíčové pravolevé štěpení. Genderové kvóty jsou tématem pro levicové strany. Pravicové strany se ke kvótám staví negativně zejména z důvodu jejich rovného a liberálního přístupu ke všem jedincům. Nejotevřenější v této otázce jsou pak KSČM, Zelení a ČSSD, v rámci které ale nalezneme pluralitu názorů. Nejvíce negativní postoj ke kvótám zastává ODS, u které je patrný její původ z 90. let, období antifeminismu. Ojedinělí a nejvíce pluralitní je pak postoj hnutí ANO, u kterého je patrné těžko rozpoznatelné pravolevé zařazení v politickém spektru.

Shodu nalezneme u většiny žen. Ženy, i bez pozitivního přístupu ke kvótám, se ve většině shodnou na problému nevyrovnaného zastoupení pohlaví v politice. Výjimkou jsou některé političky ANO.

Prakticky u všech stran také nalezneme štěpení mezi domácí základnou a jejich zástupci v EU. Většinou platí, že politici na evropské úrovni jsou kvótám otevřenější, než jejich čeští kolegové. Jedinou stranou, kde se politici obou těchto úrovní plně shodnou, je ODS, která kvóty konstantně odmítá.

V kontextu celé práce také narážím na problém „vyprázdňeného pojmu“ a to jak u pojmu „feminismu“ tak pojmu kvóty“. Ukazuje se, že feminismus česká společnost stále do jisté míry odmítá nebo při nejmenším nevítá a to přesto, že jeho pozice často schvaluje a zastává. Pojem kvót je pak nepřijatelný, právě jako nařízení shora a pokus o sociální inženýrství. Nicméně při změně rétoriky, na „podporu žen v politice“ se nálada mění a společnost ji vnímá pozitivně.

Tomu nahrává například i rozdílného vnímání chování ČSSD a Hnutí ANO v čele s předsedou Babišem. ČSSD, jak jsem podrobně popsala, zavedla do svých stanov dobrovolné kvóty pro ženy. Veřejností bylo toto rozhodnutí přijato spíše negativně nebo posměšně, jako nové břemeno nebo „koule na noze“ ČSSD.⁶⁰ Oproti tomu Hnutí ANO obsazuje ženy do vyšších pozic ženy i bez kvóty a jeho preference jsou dlouhodobě

⁶⁰ Nachtmann, Filip. Z povinných kvót pro ženy je pro ČSSD koule na noze. Echo24. 6. 9.2014 <http://echo24.cz/a/i3uBc/z-povinnych-kvot-pro-zeny-je-pro-cssd-koule-na-noze> [29. 3. 2017]

vysoké⁶¹ (což samozřejmě není dáno pouze, a patrně ani hlavně dosazováním žen do vyšších pozic, ale dokazuje to, že ženy nejsou překážkou pro vysoké preference). Ačkoli můžeme spekulovat o tom, do jaké míry jsou ve stínu Andreje Babiše.

Téma genderu je v EU mnohem aktuálnější než u nás a tomu odpovídají i její návrhy, které ale ČR nepodporuje. Přesto se hlavně díky EU o problémech spojených s pohlavím, nevyrovnaným zastoupením nebo přetrvávajících stereotypch bavíme, upravujeme naše názory a posouváme se dál.

⁶¹ Stem.cz. Kategorie: Stranické preference <https://www.stem.cz/category/stranicke-preference/> [29. 3. 2017]

Zdroje

Odborná literatura

Bacchi, Carol. (2006). Arguing for and against quotas. *Woman Quotas and politics*. Dahlerup, Drude. *Woman Quotas and politics*. Oxon: Routledge. 32-51.

Besley, Timothy J. and Folke, Olle and Persson, Torsten and Rickne, Johanna Karin. (2013). *Gender Quotas and the Crisis of the Mediocre Man: Theory and Evidence from Sweden*. IFN Working Paper No. 985.

Brožová, Dagmar. (2010). Antidiskriminační zákon a jeho ekonomické a právní souvislosti z pohledu liberální ekonomie. *Politická ekonomie* 3/2010. Vysoká škola ekonomická Praha.

Dahlerup, Drude, Hilal, Zeina, Kalandadze, Nana, Kandawasvika-Nhundu, Rumbidzai. (2013). *Atlas of Electoral Gender Quotas*. International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Sweden

Ferge, Zsuzsa. (1997) *Women and Social Transformation in Central-Eastern Europe: The 'Old Left' and the 'New Right'*. *Czech Sociological Review*, ročník 5, číslo II.

Gelnarová, Jitka. (2010). Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“ *Acta Politologica*, Vol. 2, No. 2.

Hašková, Hana, Křížková, Alena. (2006) *Rozhodčí a hráči: Vliv socio-ekonomické transformace a evropské integrace na ženské občanské skupiny*. Oates-Indruchová, Libora, Šmausová, Gerlinda. *Mnohohlasem, vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Havelková, Hana. (2006) *Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989*. Oates-Indruchová, Libora, Šmausová, Gerlinda. *Mnohohlasem, vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Holý, Ladislav. (2001). *Malý český člověk a skvělý český národ: Národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Sociologické nakladatelství, Praha.

Jachanová Doležalová, Alexandra, Gelnarová, Jitka, Smiggels Kavková, Jana, Hejzlarová Eva. (2009) Postoje veřejnosti se mění, reálná situace nikoliv: aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice. Sokačová, Linda. Gender a demokracie 1989-2009. Praha: Gender Studies, o.p.s.

Jedličková, Petra. (2006) Nevidět, neslyšet, a nedotýkat se! Feminismus jako součást demokratizačního procesu v ČR v letech 1989 až 2004 - reflexe médií. Oates-Indruchová, Libora, Šmausová, Gerlinda. Mnohohlasem, vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Kočišková, Jana. (2009). Postavení žen ve vrcholné politice na konci 60. let 20. století a jejich postoje k Sovětské okupaci ČSSR. Diplomová práce. Praha: Ústav Politologie Univerzita Karlova.

Linková, Marcela. (2003) The Institutional Framework for Equal Opportunities Enforcement. Čermáková, Marie, Šmejkalová, Jiřina. Women's Civic and Political Participation in the Czech Republic and the Role of European Union Gender Equality and Accession Policies. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.

Lorenz-Meyer, Dagmar. (2003), Gender Equality in the Regular Reports on the Czech Republic's Progress towards Accession (1998–2002). Čermáková, Marie, Šmejkalová, Jiřina. Women's Civic and Political Participation in the Czech Republic and the Role of European Union Gender Equality and Accession Policies. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.

Pande, Rohini, Ford, Deanna. (2011). Gender Quotas and Female Leadership. World Development Report 2012. Gender Equality and Development.

Rakušanová Petra. (2006). Česká politika: Ženy v labyrintu mužů? Občanské sdružení Fórum 50 %.

Rakušanová, Petra, Václavíková-Helšusová, Lenka. (2006). Ženy v mužské politice. Oates-Indruchová, Libora, Šmausová, Gerlinda. Mnohohlasem, vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Řeháčková, Dana. (2006) „Je to taková moje libustka..." aneb o prosazování proženských témat v médiích. Oates-Indruchová, Libora, Šmausová, Gerlinda. Mnohohlasem, vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Smiggels-Kavková, Šprincová. (2015). We Can Do It! Empowering Women, Challenging Conservative Backlash, and Combating Gender Stereotypes in the Czech Republic. Heinrich Böll Foundation. Anti-Gender Movements on the Rise? Strategising for Gender Equality in Central and Eastern Europe. Berlin: Druckerei Arnold, Großbeer

Sokačová, Linda. (2009) Reprodukční a sexuální práva. Sokačová, Linda. Gender a demokracie 1989-2009. Praha: Gender Studies, o.p.s.

Suchomelová, Mirjam, Fischlová, Drahomíra. (2006) Moderní společnost a její proměny: Gender v managementu, VÚPSV Praha.

Šprincová, Veronika. (2012). Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice. Fórum 50 %, o.p.s. v rámci projektu How to Get More Women in Czech Politics? Za podpory Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

Vodochodský, Ivan. (2007) Patriarchát na socialistický způsob: k genderovému řádu státního socialismu, Gender, Rovné příležitosti, Výzkum, ročník 8, číslo II.

Walsh, Denise. (2013). A Feminist Approach to Quotas and Comparative Politics. University of Virginia.

Young, M. Iris. (2002). Representation and Social Perspective. Oxford.

Ostatní zdroje

Deml, Jakub. (2016). Povinné kvóty pro ženy? Tohle si o nich myslí Češi! Anketa Tn.cz [tn.nova.cz], 11. 7. 2016. Dostupné z <http://tn.nova.cz/clanek/povinne-kvoty-pro-zeny-jsou-zbytecne-mysli-si-cesi-anketa.html> [28. 4. 2017]

Dlabajová, Martin. (2015). Sólo pro soprán: Martina Dlabajová. Fórum 50 % [padesatprocent.cz], květen 2015. Dostupné z <http://padesatprocent.cz/cz/solo-pro-sopran-martina-dlabajova> [28. 4. 2017]

Dohnal, Martin. (2012). Lobbista Telička: Šance být v EU slyšet zůstává trapně nevyužitá. Deník [denik.cz], 10. 12. 2012. Dostupné z http://www.denik.cz/z_domova/lobbista-telicka-sance-byt-v-eu-slyset-zustava-trapne-nevyuzita-20121210.html [28. 4. 2017]

Fendrych, Martin. (2014). Kvóty na ženy? Ano. Místo Chlapi sobě zkusit Ženy nám. Komentář Aktuálně [nazory.aktualne.cz], 24. 6. 2014. Dostupné z <https://nazory.aktualne.cz/komentare/kvoty-na-zeny-ano-misto-chlapi-sobe-zkusit-zmenu-zeny-nam/r~e5da5e2efb8611e38fdc0025900fea04/> [28. 4. 2017]

Hofrichterová, Eva. (2012). Kvóty pro ženy? Zákon bychom nepodpořili, tvrdí politici. Týden [tyden.cz], 16. 11. 2012. Dostupné z <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/kvoty-pro-zeny-zakon-bychom-nepodporili-tvrdi-politici-252367.html> [26. 4. 2017]

Hovorková, Johana. (2017). Vážný problém podle Zelených: Jak genderově vyvážit oslovování lidí. Svobodné fórum [forum24.cz], 24. 1. 2017. Dostupné z <http://forum24.cz/vazne-problemy-podle-zelenych-jak-genderove-vyvazit-oslovovani-lidi/> [28. 4. 2017]

Charanzová, Dita. (2015). Kvóty pro ženy nejsou samospásné. Web Dita Charanzová [charanzova.cz], 10. 03. 2015. Dostupné z <http://www.charanzova.cz/schuzky/cz/115/kvoty-pro-zeny-nejsou-samospasne/> [28. 4. 2017]

Joch, Roman. (2016). Joch: Proč rovné zastoupení mužů a žen nenastane a není ani žádoucí. Lidovky [lidovky.cz], 12. 12. 2016. Dostupné z http://www.lidovky.cz/deti-a-rovne-prilezitosti-aneb-proc-rovne-zastoupeni-muzu-a-zen-nenastane-a-neni-ani-zadouci-g97-/nazory.aspx?c=A161212_080612_ln_nazory_ele [28. 4. 2017]

Kadlecová, Markéta. (2006) Feminismus. Fórum 50%. Dostupné na: <http://padesatprocent.cz/cz/marketa-kadlecova-feminismus-2> [28. 4. 2017]

Kopecký, Josef. (2015). Kvóty pro zastoupení žen nebudou, ANO a lidovci si je vnutit nenechali. Idnes [zpravy.idnes.cz], 1. 7. 2017. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/kvoty-pro-zastoupeni-zen-nebudou-ano-a-lidovci-si-je-vnutit-nenechali-1kj-/domaci.aspx?c=A150701_113018_domaci_kop [28. 4. 2017]

Kudrnová, Anastázie. (1992) České buhty. Respekt, 20. 7. 1992.

Konečná, Kateřina. (2017). Menší platy i důchody. I takový je úděl žen? Blog Kateřiny Konečné [konecnakaterina.blog.idnes.cz], 14. 2. 2017. Dostupné z <http://konecnakaterina.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=586917> [28. 4. 2017]

Křížková, Alena. (2006) Nezájem pověřených. Přístup českých politiků a političek, úředníků a úřednic k otázkám genderové rovnosti v období před vstupem ČR do EU. Gender, Rovné příležitosti, Výzkum, ročník 7, číslo II.

Lang, Václav. (2015). Jourová chce přesvědčit ministry za ANO k přijetí kvót pro ženy. Novinky [novinky.cz], 15. 12. 2014. Dostupné z <https://www.novinky.cz/domaci/356400-jourova-chce-presvedcit-ministry-za-ano-k-prijeti-kvot-pro-zeny.html> [28. 4. 2017]

Lauder, Silvie. (2008). Nová vlna Feminismu. Týdeník Respekt [resort.cz], 12. 7. 2008. Dostupné z <https://www.respekt.cz/tydenik/2008/29/nova-vlna-feminismu> [28. 4. 2017]

Marksová - Tominová, Michaela, Simerská Lenka. (2000) Nové závazky pro zlepšení postavení žen? Gender, Rovné příležitosti, Výzkum, ročník 1, číslo IV.

Martinek, Jan. (2013). ODS staví svou kampaň na Němcové, některým to vadí. Novinky [novinky.cz], 10. 10. 2013. Dostupné z <https://www.novinky.cz/domaci/315692-ods-stavi-svou-kampan-na-nemcove-nekterym-to-vadi.html> [7. 5. 2017]

Nachtmann A, Filip. (2014). Kohoutová chce do Senátu: Kvóty mě uráží, ženy se prosadí samy. Echo24 [echo24.cz], 29. 7. 2014. Dostupné z <http://echo24.cz/a/wXisU/kohoutova-chce-do-senatu-kvoty-me-urazi-zeny-se-prosadi-samy> [26. 4. 2017]

Nachtmann, Filip. (2015). Proti všem. ČSSD přesto chce vnutit ženské kvóty i ostatním. Echo24 [echo24.cz], 24. 6. 2017. Dostupné z <http://echo24.cz/a/iLeBV/proti-vsem-cssd-presto-chce-vnutit-zenske-kvoty-i-ostatnim> [28. 4. 2017]

Nejezchlebová, Lenka. (2009). Kocáb: Chci v politice více žen, kvóty jsou nutné. Idnes [idnes.cz], 13. 2. 2009. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/kocab-chci-v-politice-vice-zen-kvoty-jsou-nutne-flt-/domaci.aspx?c=A090213_183329_domaci_nej [26. 4. 2017]

Niedermayer, Luděk. (2015). Otec se ptá dcery, dcera se ptá otce. Dostupné z <http://www.niedermayer.cz/me-nazory/articles/otec-se-pta-dcery-dcera-se-pta-otce> [26. 4. 2017]

Novák, Pavel, Knitl, Martin, Schusterová, Kamila. Vyřeší směrnice Evropské unie diskriminaci žen v zaměstnání? Český rozhlas Plus [rozhlas.cz], 23. 10. 2014. Dostupné z <http://www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/zprava/1412621> [28. 4. 2017]

Novotná, Kristýna. (2016). Dienstbierův plán: povinně 40 procent žen v čele státních firem i úřadů. Echo24 [echo24.cz], 12. 4. 2016. Dostupné z <http://echo24.cz/a/iZTtr/dienstbieruv-plan-povinne-40-procent-zen-v-cele-statnich-firem-i-uradu> [26. 4. 2017]

Priknerová, Lucie. (2015). EU a genderové kvóty: šance nebo konstrukt? Euroskop [euroskop.cz], 28. 4. 2015. Dostupné z <https://www.euroskop.cz/46/25681/clanek/eu-a-genderove-kvoty-sance-nebo-konstrukt/> [26. 4. 2017]

Smiggels-Kavková, Jana. (2014). Za vyrovnané zastoupení mužů a žen na kandidátních listinách ČSSD. Deník Referendum [denikreferendum.cz], 10. 7. 2014. Dostupné z <http://denikreferendum.cz/clanek/18330-za-vyrovnane-zastoupeni-muzu-a-zen-na-kadidatnich-listinach-cssd> [26. 4. 2017]

Smiggels-Kavková, Jana, Adamusová, Marcela. (2014). 8 důvodů proti kvótám. Hospodářské noviny [ihned.cz], 7. 7. 2014. Dostupné z <http://kavkova.blog.ihned.cz/c1-62475000-8-duvodu-proti-kvotam> [26. 4. 2017]

Šiklová, Jiřina. (1998). Má feminismus v Čechách šanci? Nová přítomnost měsíčník pro věci veřejné/ Politika – Kultura – Ekonomie – Ekologie – Právo, 1/98. Dostupné z http://www.pritomnost.cz/archiv/cz/1998/1998_1.pdf [26. 4. 2017]

Šiklová, Jiřina. (2008) Podíl českých žen na samizdatu a v disentu v Československu v období tzv. normalizace v letech 1969–1989. Gender, Rovné příležitosti, Výzkum, ročník 9, číslo I.

Tuček, Milan. (2000) Sociální struktura a stratifikace mužů a žen na konci devadesátých let. Gender, Rovné příležitosti, Výzkum, ročník 1, číslo IV.

Valenta, Aleš. EVROPA: Rakovina jménem feminismus. Místí sdružení ODS Čerčany [odscercany.cz], 8. 5. 2016. Dostupné z <http://www.odscercany.cz/news/evropa-rakovina-jmenem-feminismus/>

Zeman, Miloš. (2012). 10 otázek pro kandidující v prezidentských volbách: Miloš Zeman. Fórum 50 %. Dostupné z <http://padesatprocent.cz/cz/10-otazek-milos-zeman> [26. 4. 2017]

Zdechovský, Tomáš. (2013). Brusel kvótami ženy neskutečně poškodil. Deník Referendum názory [denikreferendu.cz], 29. 11. 2013. Dostupné z <http://denikreferendum.cz/clanek/16950-brusel-kvotami-zeny-neskutečne-poskodil> [28. 4. 2017]